

ROMA HUKUKU TENKİDİ DOLAYISIYLA

S. BERKİ

İstanbul Hukuk Fakültesinin 1957. Cilt 21, 1 - 4 sayılı dergisinin 498 inci sahifesinde (Z. U.) remzi ile "Roma Hukuku" adlı kitabımızla, bu kitaptaki bahislerden bazılarının işlenmesi suretiyle neşretmiş olduğumuz makalelerin tahili ve tenkidi yapılmak istenmiş. Bu yazı, okuyanların da derhal hükmedecekleri gibi tenkid değil, sınırlı bir hücumdur. İlim vekarı hücumu değil, tenkide itibar eder ve ancak tenkidlere mütehammil olabilir. Hiç cevap vermemeyi düşündük ve bu hususta gerek İstanbul, gerek Ankara Hukuk Fakültesindeki meslekdaşlarımızdan bazıları "cevaba değmez" diye ısrar da ettiler; fakat bazı mesleclerle karşı karşıya bulunduk ve okuyucuları münhasıran Z. U. nun yazısı ile başbaşa bırakmak istemedik. Cevabımızdan bizzat tenkidçiyi de müstefit kılmak maksadiyle, biraz mufassal yazdık.

§. I — Tenkidçi kitabımızdan talebelerin dahi istifade edemeyeceğini beyan ile bu kitabın nâciz değerini sıfıra irca ediveriyor. Asistanlık devresinde 4-5 Fransız müellifi ile bize İsviçre'deki iki sene Roma Hukuku okutmuş olan Henris Legras'ın da takrirlerinden istifa ederek yazdığımız bu kitabı neşrinden iki sene sonra kısmen gözden geçirdik, bazı esas ve ekserisi matbaa hatâsından ibaret olan şekil hâtâları tesbit ettik ve bu hâtâları her vesile ile bazı meslekdaşlara ve talebelere de beyan eydik.

Kitaplardan istifade edilip edilemeyeceğine Z. U. hükmedemez. Okuyanlar ve talebe hükmeder. Z. U. kendi talebelerini böyle sıfır attığı kitaptan haberdar etse, onların bu kitap hakkında vereceği hükmün hocalarınmki ile tezat teşkil edeceğine inanıyoruz.

Her kitapta az çok esas ve şekle ait hâtâ mevcuttur. Bu yanlışlardan dolayı hiç bir kitap ve hattâ makale sıfıra irca edici bir gayretkeşliğe mezuniyet veremez.

Bir makalenin tenkidi sâdedinde kâh bu makaleden, kâh kitaptan bahsedip, neticede kitap hakkında hüküm vermek, tenkid ve tahlil me-saisi usulünden de değildir.

Öyle kitaplar vardır ki, üzerlerinde formlarla tenkidi ve tahlili yazılar yazılabilir. Meselâ tenkitçinin Salvatora'dan tercüme suretiyle neşrettiği kitap bu zümredendir¹.

Tenkidçi matbaa hatâlarını da parmağa dolamış ve el dizisi ile yazılmış olan kitapda yanlış tabedilmiş olan lâtince bazı kelimeler üzerinde durmuş. Bundan maksadı her halde okuyuculara Roma Hukuku sahasında yalnız lâtince bilenler kalem oynatabilir demek istemesi olsa gerektir. Halbuki keyfiyet aslâ öyle değildir².

Tenkidçinin tenkid sadedinde ileri sürdüğü bazı cihetler var. Bunlardan bazıları üzerinde durmakla iktifa edeceğiz :

1) Anlaşılması mümkün olmayan bazı cümlelerden bahsediliyor. Bir cümle misâl olarak veriliyor. Mezkûr cümledeki "ölümünden" kelimesi "ölümünden" olarak tashih edilir ve cümle dikkatle okunursa, mânâ çıkar¹. Münekkidin kalın tercüme kitabında, failsiz cümlelere tesadüf bulunduğu gibi, faili müfred fiili cemi, veya faili cemi, fiili müfred cümleler de vardır.

2) "Emansipe" necedir, diye soruluyor. Nece olacak kökü münekkidin de bildiği lâtince de olan bir fiilin fransızlaşmış şeklinin masdar veya partisip passesinin türkçe yazılmış şeklidir. Vesayet veya velâyetten kurtulma mânâsına gelen "EMANCIPARE" fransızcaya "emanciper" şeklinde intikal etmiş, fazlasiyle müstamel bir kelimedir. Mevzuumuz lisan veya edebiyat olmadığından uzatmaya lüzum görmedik.

3) "Actio rei Vindicatio" da denmezmiş. Her ne kadar fransızca kitaplarda böyle denmez ise de, denmesinde pek mahzur yoktur Nitekim, Actio rei uxoriae ilh... denmektedir.

4) Justinien, Ulpian ilh. de denmezmiş. Çok müstamel olduğunu beyana lüzum yoktur. Türk talebeleri fransızcaya lâtince den daha çok âşına olduklarından bazen Ulpian; bazen Ulpianus! Justinien, Justinianus demek mahzur olamaz.

5) Tenkidi yazının (Sa: 501) son dan dördüncü satırında alaylı ve mütekebbir bir eda ve uslûb ile "Pegasien zamanında çıkan bir senatus consultus" cümlesi ele alınarak cümledeki "bir" kelimesinden başka hepsinin yanlış olduğu ilân ediliyor. Cümlede türkçe olarak yazılan yal-

1) Bak : III

2) Bak : II

nız "bir" kelimesi değil, "zamanında" ve "çıkan" kelimeleri de vardır. Bunlarda mı yanlış? Münekkid bu tenkid noktasında espri yapmak istemiş ise de bizce muvaffak olamamıştır. Pegasus'un imparator olmadığı kamusalarda ve Roma kitaplarının bazılarında yazılıdır. Kamus veya bu nevi kitaplara bakarak uzun boylu yazı yazmaya lüzum yoktu.

6) *Capitis deminutio* üzerinde alabildiğine durulmuş, ve bize daha *capitis deminutio* demesini bile beceremiyor demek istenmiş. Roma Hukukunun bu çok bayat müessesesine *capitis deminutio* denileceğini talebeler bile zahmetsizce bilirler. Şu halde Z. U. bu hususta da biz lâtince biliriz, lâtince bilmeyenler şu Roma Hukuku ile uğraşmayı bıraksınlar demek istemiş. Kaydedelim ki kitapta *capitis deminutio* maalesef hep matbaa hatâsı dolayısıyla yanlış yazılmıştır. Bunlar ilimle ilgisi olmayan tenkidlerdir.

7) *Dies cedens* ve *dies veniens*'in iki nazariye olduğuna itiraz ediyor. İki nazariyedir. Nazariye deyince, Jellinek, ilh..lerin kitaplar halinde ileri sürdükleri fikir manzumeleri ile tahlil ve tenkidleri muhtevî koca koca yazılar anlaşılabilir. Hukukta kat'ileşmiş olan ve bir iki satırla ifade edilebilen noktâ nazarlara da nazariye demek mahzur olamaz. Biraz evvel kaydedilenler, vasiyet mevzuunun hangi anda intikal etmiş sayılacağını ifade eden fikirlerin kısa ibareler halinde hülâsalarından başka bir şey değildir.

8) *Successio civile* acaba kanunî miras mı zannedildi diye sual tevcih ediliyor. Zannedilmedi; bunun da ne olduğu malûmdur. "Pretör vasiyeti ile miras klâsik devirde kanunî miras hükmündedir" cümlesi ile pretör hukukundaki vasiyetin de *Jus civile* mirası gibi kat'î ve kuvvetli olduğu ifade edilmek istendi.

9) Tenkidçi makalemizden ve dolayısıyla kitaptan bahsederken "yapılmasını mümkün gördüğümüz tenkid bu hocaların derslerinin türkçeye hakkiyle intikal ettirilip ettirilmediğini¹ araştırmaktan ibaret kalacaktır" dediği halde, ileride uzun boylu kaydedileceği üzere, tenkidyle tamamen başka gaye tâkip etmektedir.

Mahaza bu kayda da biraz cevap icab eder: Biz kitabımızla şu veya bu yabancı Romacının kitabını tercüme etmediğimiz gibi, kitabımızı müteaddit yabancı Roma kitaplarından passajlar tercüme edip yekdiğe

1) Münekkid'in Salvatora'dan tercüme ettiği kitapta anlaşılması çok güç ve hattâ gayri mümkün cümlelere tesadüf edildiği gibi af edilmez yanlış tercüme hatâlarına da tesadüf olunmaktadır: III.

rine eklemek suretiyle meydana da getirmedik. Telif bir kitap yazdık².

10) Makalelerde ve kitapda bazı yerlerin atlanılmış olduğundan da dem vuruluyor? Atlama ancak tercüme eserlerde câiz olamaz. Bizim münekkidge kıymeti bir hiçten ibaret olan kitabımız ise tercüme değil, telif bir eserdir. Şu halde yukandaki iddia cevapsız kalmaya mahkûmdur.

İstifade edilen kitapların bazı cihetlerine yer bile vermemek müellifin hakkıdır. Filhakika Roma Hukukunda öyle meseleler vardır ki, nakli zaittir: Bir papirus bulunur, tarihi hakkında münakaşalar cereyan eder, kime ait olduğu meselesinde sahifeler yazılır, yine bir neticeye varılmaz. Kitapta yer vermediğimiz meseleler işte bu ve mümasili meselelerdir. Böyle Roma Hukuku meselelerinin lâtinçe bilen Roma Hukukçularımız tarafından beynelmîl ilim sahasında ele alınmasını bekler ve bundan iftihar duyanız. Talebe için yazılmış kitaplarda bunlardan bahse lüzum yoktur; ancak kısa atıflarla temas kıyafet eder.

11) Lüzumsuz ve yersiz (,) ve (;) lerin mevcudiyetinden de bahsedilmiş. Bu dâva pek naziktir; sadetle ilgisi de olmadığından üzerinde hiç durmayacağız. Ancak kaydedelim ki, münekkidin tercüme kitabında mânâsız olduğu hemen müşahade edilen virgüllere, virgül koymak lâzımken ihmallere ve bundan ötürü garip mânâlı cümlelere tesadüf olunmaktadır. Mutmain olmak için yazının son paragrafını okuyunuz.

Bu ve diğer bazı yanlışları kitabın tevsi edilmiş ve musahhah ikinci tab'ında düzeltmeyi düşünüyoruz. 300 küsur sahifelik bir kitapta 7 - 8 aslı hatâsın bulunması da bütün kitaba on kara parmak vurmaya yetki ve mezuniyet veremez.

Tenkidci makalenin bir kaç ve bilhassa son sahifelerine göz gezdirip ancak okuyuculara bunları arz ile yetinmese idi, böyle saded dahili ve mühim hatâları bulurdu. Acaba buldu da temas mı etmek istemedi,

2) Telif eser, mevcut olmayan, kaide ve fikirleri yazmak mânâsına gelemmez. Roma Hukukçuları bile ne kadar lâtinçe ve italyanca bilirlerse bilsinler, daha evvel yazılmış kitaplardan tamamıyla istifade etmeksizin Roma Hukukuna dair telif eser yazamazlar. Her müellif, bir hukuk manzumesini, hele inkişaf devri çoktan geçmiş olan Roma Hukukunu bu hususta yazılan muhtelif kitapları okuyarak telif edebilir ve bu suretle harekete de mecburdur. Yabancı talebelerinin kültür seviyesini, anlama kabiliyetini ve tâbi tutuldukları tedris usulünü tatmin edici yabancı kitapları tercüme edip Türk talebelerinin istifadesine sunmak Türkiyede matlûp gayeyi hâsıl edemez.

diye düşündük. Capitis deminutio'nun matbaa ve zuhul eseri olarak yanlış yazılmasını parmağına dolayan bir tenkidçiden bu musamahanın sâdır olabileceğine hükmedemedik ve hükmetmek de çok güçtür. Kitapdaki böyle üç beş hatâ bazı kitaplara daktilo ile yazılıp ilâve edilmişti, yani bu yanlış yerler üzerine yapıştırılmak suretiyle düzeltme cihetine gidilmişti.

13) Tenkidçi kitabımız ve makalemiz hakkında hiç bir iddiası olmayan, hiç bir fikri münakaşa etmeyen.. ilh.. gibi acıib kayıtlarda da bulunabilmiş. Halbuki her telif kitapta az veya çok, doğru veya yanlış bazı iddialar vardır. Buna kani olmak için kitapların rastgele sahifelerine hırsla ilgisiz bir nazar atfı kâfi gemez; onları okumak ve üzerlerinde sükûnetle düşünmek, lâzımdır. Asıl hiç bir iddiası olmayan kitaplar tercüme kitaplarıdır. Zira tercümcü bir vâsıtaadır. Tercüme etmeye uğraştığı kitaba en ufak yenilik getirmeye ve tercüme ettiği satırlar üzerinde imâli fikir dahi eylemeğe en ufak selâhiyeti, binnetice, hiç bir ilmi iddiası olamaz. Münekkidin sıfır verdiği bizim kitabın mütevazi iddiası, Türk talebelerine ve Roma Hukukuna kırk yılda bir göz atmak ihtiyacını duyan her nev'i meslekdaşlara bu hukukun bütün branşlarına dair mücmel ve derli toplu bir rehber olmasıdır. Onun içindir ki kitaba uzun uzun lâtinçe cümleler ve tercümelerini naklederek iki üç misline çıkarmadık. Yoksa bunu yapmak, bizim için çok kolaydı. Buna rağmen Türkiye için yazılan bir kitapta bu usule tevessülün her bakımdan doğru olamayacağına kani olduk.

Ş. II — Münekkidin maksadı başka olduğu için neticei kelimada bu asli gayeye vanyor. Bir makaleyi aynı müessesenin muhtelif neşir vasıtalarında iki defa aynen çıkarmış olduğumuzu iddia ediyor. Biz şimdiki kadar hukuken ve kanunen hakkımız olduğu halde dahi¹ bir makalemizi, değil Fakültenin veya sair bir müessesenin muhtelif neşir vasıtalarında iki defa, aynı aynı müesseselerin neşir vasıtalarında, birer defa dahi neşretmek gibi tenkide şayan bir hareket ihtiyar etmedik.

Bir makalenin bir müessesenin muhtelif neşir vasıtalarında neşri başka, yazılan bir kitap esas tutularak az veya çok işlenmesi suretiyle bu kitaptaki bahislerin aynı müessesenin dergisinde neşretmek yine başka şeydir. Cümleleri istimal ederken hilâfî hakikat beyanlara mahal vermemeye dikkat etmek lâzımdır. Münekkidin bu hakikatı bilmesi ve ona göre lisan kullanması tenkid ve meslekdaşlık adâp ve nezahatinden olurdu. Kendisini ortada müstail bir makalenin mevcudiyetini ve bu maka-

lenin aynen tekrar neşredilmiş olduğu hususunu ispata dâvet ediyoruz. İspat edemeyeceğine emin olduğumuz için kendi kendisini af etmesini temenni ederiz.

Bir kitabın bir kısmına veya bir faslına makale denildiğini bu münekkiden duyduk. Böyle denmez buna kitabın fasıl veya kısmı denir. Makale müstakil mevcudiyeti olan yazılara itlak olunur. Münekkidi keyfiyeti iyice anlayarak bir daha yalnız ve münhasıran kendisini mahcup edecek olan böyle kayıtlarda bulunmamasını temin etmek isteriz.

Cümleleri okuyanları fena kanaate sevk edecek taktik veya sakatlıkla kurmamaya bilhassa Üniversite hayatında dikkat olunmalıdır. Bunun için de yazılan yazıları bir iki defa değil, mümkün olduğu kadar çok okunmalı ve üzerlerinde, yolda, yemek yerken ve hattâ yatakta uykuya intizar ederken düşündükten sonra neşir kararı vermelidir.

Tenkitiçi (Sahife: 503) bu yazı aynen alınmıştır demekle yine hilâfî hakikat konuşuyor. Ona göre mevzuu bahis makalemizde alay edencesine kaydettiği bazı virgöl ve kelime değişmeleriyle ehemmiyetsiz bir kaç satırlık metin ilâvesi varmış.

Münekkidin hiç okumadığına veya son üç dört sahifesine şöyle bir göz atmakla iktifa ettiğine fazlasiyle inandığımız veya hepsini okuyup da kasden hareket eylediğini zannettiğimiz "Romada borçların kaynakları" adındaki kısım da kitabımız esas tutularak Fakülte dergisinde makale veya etüd şeklinde neşredilmiştir¹.

Münekkidin ya bizi aklınca mahcup etmek için veya yazısına cevap vermek cesaretimizi kırmak mülâhaza ve siyaseti ile ayniyet iddia ettiği makalemizdeki yenilikleri şöylece sıralayacağız:

Sahife 378 : Baştan aşağı kitaptakinden farklı münekkidin göremediği veya görüp de zikretmediği bir kısmı ihtiva ediyor.

Sahife: 379, da da 15 satır kitaba uymaz ilâveler mevcut.

Sahife 380 : de tasnif değişik ve 8 satırlık bir atıfla malûmat tevsi ile metinde 6 satırlık ilâve veya değişiklik mevcut.

1) Roma kitabındaki bütün bahisleri Dergi'nin müteakib sayılarında böyle az veya çok işleme suretiyle neşre devam kararındayız.

Sahife 381 : 27 satır ilâve veya değişiklik ile bir yeni atfı muhtevidir.

Sahife 381 : tasnif değişikliği mevcut.

Sahife, 383 de 6 satırlık atfıla yeni malûmat ve dört satırlık metin ilâvesi ile yeni bilgi mevcut¹.

Sahife 384 : baştan 3 üncü satırdan 11 inci satıra ve Furtum Usua paragrafına üç satır olmak üzere yeni malûmat mevcut.

Sahife, 385 : baştan 3 üncü satırdan itibaren 9 satır yeni bilgi ve 25 inci çıkıntı olarak 6 satırlık malûmat ilâvesi mevcut. Aynı sahifede bazı değişik cümle ve ibareler de var.

Sahife 386 : Baştan birinci satırdan itibaren 13 - 14 satır metinle cem'an 8 satır olmak üzere 3 1- 35 inci atflar ilâve edilmiştir.

Sahife, 387 : değişik bazı ufak cümlelerle sondan üç satır yeni malûmat veya tâdilât.

Sahife 388 : de baştan satır yenilik, metne bazı cümle değişmeleri ile bunu takip eden 9 satırlık yeni bilgi ve tasnif değişmesi.

Sahife : 389 da, 7 nci satırdan itibaren 8 satırlık yeni bilgi.

Sahife : 390, baştan 3, 4 üncü satırlar değişik, tasnifte değişme.

Sahife : 391 de 19 ve 20 nci satırlar yeni, bazı cümle değişmesi ve atf ilâvesi.

Sahife : 392, baştan 4, 5, 6 ncı satırlarla 59 uncu atf yeni. Yine aynı sahifenin 16 - 19 uncu satırları yeni. Tasnif değişik ve yeni malûmatlı satırla atf.

Sahife : 393, baştan 3, 4 üncü satırlar ve tasnif, sondan dört satır yeni, 5 satırlık 67 nci, 3 satırlık 69 uncu atflar keza yeni bilgi vermektedir.

Sahife : 394 tamamen denecek şekilde yeniden tanzim edilmiş ve ilâveler görmüştür. Yani bütün bu saydıklarımız kitapta olmayan şeylerdir.

Sahife : 72 nci atf yeni.

1) Fakat Romacı meslekdaşa göre bunlar malûmat değilmiş. Malûmat olanını kendisi himmet buyursun.

Sahife : 397 atf ilâvesi ile takviye olunmuştur.

Sahife: 398 12 - 13 üncü satırlarla 86 ncı atf 2 yeni satır havidir.

Sahife : 399 baştan 3 - 4 ve 6, 7, 8, 9, 10, 11 satırlar yeni; 90 ncı atıfla yeni malûmat. Tekrar yeni bir atf.

Sahife: 401, yeni bir atf.

Sahife: 402, 3 satırlık 105 no. lu notla takviye görmüş, 9, 10, 11 inci satırlar yeni.

Sahife : 404 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18 ve 23, 24 üncü satırlar yeni bilgili ve tasnifde değişiklik.

Sahife : 406; 6 satırlık metne, 2 satırlık nota yeni bilgi ilâve.

Sahife : 407; 8 satır metin değişmesi ve yeni bilgi.

Sahife : 408 Birinci satır değişik, 10 uncu satırdan tibaren 6 satır yenilik ve (b) den sonra kitapta fuzuli addedilen satırlar hazfedilmiştir.

Sahife : 409; 11, 12, 13 üncü satırlarla yenilik.

Sahife : 410; 22, 23, 24 satırlarla yenilik ve 3 satırlık not yeniliği.

Sahife : 411 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24 üncü satırlar yeni, 28 inci satır keza.

Sahife : 412 143 üncü atfta 7 satırlık munzam malûmat ve yenilik; 144 üncü atfta 2 satırlık ilâve.

Sahife : 413. Bu yarı sahifede 148 ve 149 uncu atıflarda yeni malûmat¹.

Bütün bu hususları ketmedip, tenkidçinin kitabımızdaki bamsın (,) ve (;) lerle değiştirilerek makale şeklinde aynen yazılmış olduğunu iddia etmesini teessüfle karşıyoruz. Tenkidçi makalenin işleme derecesine temas etmiş olsa idi, cevabımız başka türlü olurdu¹. Kaldı ki, makale ve ya etüd henüz ikmal de edilmiş değildir. İkmal edilmeyen etüdüleri muhtevaları bakımından tenkid ve tahlili yazı mevzuu yapmak da câiz olmaz. Tenkidçinin teccüsünü izale için o etüdü ve yine kitaptan işlenmek suretiyle başka bahisleri ve hattâ bütün kitabı eseri işleme hakkına isnitaden Fakülte Dergisinin müteakip sayılarında neşre devam edeceğiz.

1) Neşir mukavelesine dair 374 üncü maddenin 3 üncü fıkrası müellife

Bir kitabın bir kısmı, faslı, hattâ hepsi neşir mukavelesi ahkâmına göre aynen; fikrî haklar hukuku ve bu hukuku tanzim eden fikrî haklar kanununun eserin işlenmesine mütedair maddeleri ahkâmı mucibince de işlenmek suretiyle bir müessesenin muhtelif neşir vasıtalarında neşre-dilebilir.

Bir kitabın bir bahsinin bütün kelimeleri yeni hiç bir malûmat ihtiva etmeksizin başka lâflarla aynı hüküm ve neticelere münceer olacak şekilde değiştirilse ve bastırılrsa, buna telifde muvazaa denir¹. Fakat bir veya bütün bahisler, yeni malûmat getiren metin ve atıf kayıtlarıyla takviye edilip tevsî veya tâdil olursa, ve kitaptaki metin ve atıfların ekserisi olduğu gibi kalsa, buna da eserin işlenmesi¹ denir.

Acaba tenkidçi bizden ikinciden çok daha kolay olan birinci şık-daki gibi hareket etmemizi mi beklemişti? Öyle hareketi münasip görmedik ve meslek hayatımızda hiç ihtiyar etmeyeceğiz. Çünkü bizce asıl bir eserin verilen birinci misâldeki gibi yazılıp bir müessesenin başka başka neşir vasıtalarında neşredilmesi tenkide şâyandır. Böyle telif taktikleri ilme bir şey getirmez, yazana getirir ve yalnız beyhude zaman alır.

Acaba tenkidçi makalemizin aynı olduğunu iddiaya kalkışırken bizi okuyuculara telif hakkı hususunda muhteris olarak mı takdim etmek istedi? Aksinin doğru olduğunu bizi yakından tanıyanlar bildikleri gibi, üniversite adâb ve vekarı müsait olsa idi muhtelif sebeplerle burada ispatdan içtinabı münasip bulmazdık.

Münekkid'in tercüme ettiği kitaptaki anlaşılmasız cümlelerle yanlışlara ve tercüme zaafına dair olan son paragrafa intikal etmeden evvel, bazı munzam kayıtlarda bulunmayı da zarurî gördük. Bu kayıtlar, münekkit ile mesleki bir sohbet mahiyetinde de telâkki edilebilir :

Kitabımızın değerini sıfıra münceer etmek isteyen meslekdaşı böyle bir yazı yazmaya sevk eden âmilleri aradık; aşağıdaki sebepler vâridi bâtır oldu:

eserin neşirinden itibaren 3 ay içinde o eserin aksamını aynen neşir hakkı bahşediyor. Buna rağmen biz kitabımızdaki bahisleri gene aynen neşretmedik. Neşretseydik bile tenkidi mucib olamazdı.

1) Bir kitabın bozularak aynı muhteva ile yeniden yazılması, bir evin yıkılarak aynı yapılmışından başka bir şey değildir.

2) Bu, mevcut bir eve bir oda veya bir kat veya mevcut odaların genişletilmesi ilh. manâlarına gelir ki, birinci misâl ile arasındaki fark barizdir, ve herkesin anlayabileceği şekildedir.

1. Kendisinin bize de gönderdiği Salvatora'dan tercüme kitabına teşekkür mektubu yazmıştık. Bu mektupta tamamen hâlis ve hüsnüniyet sevkî ile tercümeciliğin ilimde inkişafa mâni olacağını da ilâve etmiştik. Acaba buna mı muğber oldu? Tekrar arz edelim ki, tercümeciliğin mahzuru pek büyüktür¹, hülâsatan şunlardır :

A) Tercümecilik, tercümeceye fikir istiklâli bahşedemez. Çünkü, mütercim, tercüme ettiği kitaptaki fikirleri doğru veya yanlış olsa bile nakle mecbur bir vasıtaadır. Bu fikirler üzerinde imâli fikir ve izharı kanaat için ilmi hiç bir faaliyet sarf etmek imkânı bulamaz. Şu halde tercüme, tercümeceyi aynı mevzuda muhtelif eserler okuyarak bu eserlerdeki muhtelif fikirleri münakaşa ve neticede bir sentez faaliyeti ilmiyesine sevk etmez. Bu suretle tercümece telif eserler vermek için rauktazi ilmi meleke ve itiyadı iktisabdan mahrum kahr.

B) Tercümece, sâdik bir vasıta olduğundan, hayatını tercüme ile geçirerek yukarda maruz ilmi faaliyete bigâne kahr ve ilim ve üniversite hayatının kendisinden beklediği meyvaları ham veye olgun olarak veremez. Hiç kimse Üniversitelerin millet ve devletin yabancı eserleri tercüme bürosu olduğunu iddiaya cesaret eyleyemez. zira, tercüme işini, Üniversiteye mensub olmayıp da lisan bilen sair meslekdaşlar da başarabilirler².

2) Tenkidçinin kitabımızı sıfıra irca etmek istemesi karşısında lâtinçe veya italyanca bildiği için bu tenkidle Roma Hukukunda yalnız bu lisanı bilenler kalem oynatabilir demek istediği de hatırıma haklı olarak geldi. Hattâ bu istek tenkidçinin yazısından sarahate yakın bir delâletle bârizdir. Filhakika tenkidde hep lâtinçe kelimeler üzerinde durulmuş, hattâ zuhul ve matbaa hatâsı olduğunda şüphe bulunmayan fırsatlarda da ganiyet bilinmiş.

Vâridi hatır olan bu düşünceyi de benimsemek istemedik. Zira hattâ lâtinçe bütün metinleri ile fransızca ve almanca yüzlerce Roma asarı mevcut; bunlardan bu lisanları bilen her Türk hukukçusunun müstefit olup, Türk talebelerine, Roma Hukukuna kırk yılda bir göz atmak heves veya ihtiyacını hisseden meslekdaşlara, hattâ lâtinçeye de vâkıf mes-

1) Tercümeciliğin faydası ikidir: A) Mütercimin lisanını kuvvetlendirir; B) Yabancı bir kitabı, memleketeye tercüme edenin dirayet ve lisan bilgisi nisbetinde tanıtmaya çalışır.

2) Bu kayıtlardan Üniversite hayatında rol alanların hiç tercüme yapmalarını lüzumunu kâşetmiyoruz. İddiamız, Üniversite mensuplarının bütün hayatlarını tercümecilikte heba etmemeleri zaruretine dâirdir.

lekdaşların istifadelerine kitap ve makaleler yazmak hakkıdır ve ehliyeti dahilindedir. Bir hukuk branşında ihtisas başka, o hukuk branşını monopol altına almak arzusu yine başka şeydir.

3) Acaba tenkidçi italyanca veya lâtince bildiğini nazara alarak yaptığı tenkide her okuyucunun itibar edeceğini, yani onların da bu tenkide bakarak kitabımıza sıfır vereceğini mi zannetti? Kitaplar hakkında hüküm vermek için okumak lâzım geleceğini Üniversite mensubını müdriktir.

4) Bazan İslâm Hukuku il Roma Hukukunu mukayese eden makaleler ve sair neşriyatla iştigal edip İslâm Hukukunu Roma Hukukundan üstün bulan neticelere varınız. Acaba münekkit Roma Hukuku kitabımızı sıfıra indirmek istemekle okuyuculara bizim Roma Hukuku bilmediğimizi ve binnetice İslâm Hukuku ile yaptığımız mukayeseli etüdlerin de ehemmiyeti hâiz bulunamayacağını mi ilân etmek istedi. Bu ihtimal uzak ise de, tenkidten ziyade hırçın bir hücum ifade eden yazılar karşısında akla her çeşit istifham bizzarur geliyor. Eğer o ihtimalden hareket edilmişse, tekrar kaydedelim ki İslâm Hukuku, Roma Hukukuna nazaran münkeşiftir ve Fakültelerimizde hiç değilse Roma Hukukuna atfedilen ehemmiyet derecesi ile okutulmalıdır. Esasen Ankara Hukuk Fakültesi kurulduğu zaman inkilâbımız tedris programına fıkıh tarihini de dahil etmişti. Her nedense İslâm Hukukunun müstakilen tedrisi Fakültelerimizden fiilen kaldırılmış bulunmaktadır¹.

5) Acaba münekkit kitabımıza sıfır verirken bizim Roma Hukukundan anlamadığımızı, binaenaleyh bu sahada yazı yazmamamızın münasip düşeceğini mi telmih etmek istedi? Eğer böyle ise hemen beyan edelim ki, bundan böyle Roma Hukuku ile daha sık ve şumullü bir şekilde uğraşıp mütemadiyen neşriyata devam edeceğiz. Bu neşriyattan münnekkin de az veya çok müstefit olacağına inanıyoruz.

6) Acaba tenkidçi bir Türk meslekdaşın Roma Hukukuna dair olup her bahsi ihtiva eden¹ kitabına hücum etmekle, Türkiyede Roma Hukukunun yalnız yabancı ve bilhassa İtalyanlar tarafından yazılabilemesi lüzumuna ve millet hukukçularının Roma Hukukunda ehliyeti ilmiyeleleri olmadığına mı işaret etmek istedi? Böyle olduğunu çok zannediyoruz. Zira tercüme kitabına, bu tercüme kitaptan evvel Türkiyede ilmi

1) İslâm hukukunu İtâhiyat Fakültesinde değil, asıl Hukuk Fakültelerinde okutmak lâzımdır. Bunun sebebini fırsat bulduğumuz zaman Fakülte dergisinde neşredebileceğimiz mufassal bir etüdle uzun boylu izaha çalışacağız.

hiç bir Roma Hukuku çıkmadığını ilân ettiren bir önsözün yazılmasına müsaade edebilmiştir. Halbuki şimdiye kadar Türkiyede gerek yabancı asıllı, gerek Türk hukukçular tarafından yazılıp neşredilen kitapların, muhtevî oldukları bazı eksik ve hatâlara rağmen, ilmi olduklarına kanî; hele bu kitapların hepsinin talebe için fazlası ile kâfi bulunduğu burada izahı uzun sürecek olan çeşitli delillerden dolayı, inanıyoruz.

§. III — Münekkidin Salvatore di Marzo'dan tercüme edip İstanbul Hukuk Fakültesi tarafından 124 sayı ile 1954 yılında neşredilen tercüme kitabı hakkında bazı tenkidler.

Peşinen itiraf edelim ki, mezkûr kitap üzerinde hasseten durmadık. Kitabımıza ve makalelerimize sâhr veren yazıyı okuduktan sonra rastgele bazı sahifelerine 8 - 9 saatlik bir zaman içinde göz atmakla yetindik; tesadüf ettiğimiz yanlışlar, anlaşılmaz cümleler ve tercüme zaaf-ları mezkûr kitabın ancak cem'an 200 sahifesinde mevcut olanlarından rasgele seçilenleridir. Bunları istifade edeceğini düşünerek münekkidin itilama arz ediyoruz :

1) "Fakat roma vatandaşlarına has diğer bir şirket nev'i vardır.. Bir zamanlar.. aynı zamanda hem kanunî, hem tabii olan bir şirket vardı", sa: 27, sat: 17.

Acaba "şirket" yerine (câmia veya cemiyet, topluluk) mu demek isteniyor? Zira, (kanunî şirket, tabii şirket) den biz bir şey anlayamadık. Kanunî şirkete pek diyeceğimiz yok; fakat tabii şirketi anlamak mümkün olamadı.

2) Çocuğun kendi hakları bahis mevzuu olduğu zaman başkaları için doğmamış gibi idi.", sa: 29, sat: 23.

Hangi manâ murad ediliyor?

3) "Bu sonuncular servus poenae yani, sahipsiz köle olurlardı.", sa: 33, sat: 12.

Sahipsiz köle olamaz; efendi mevcut değil iken kimseye köle demek mümkün olmaz. Âmme köleleri mi demek isteniyor?

4) "İbadete ittihaz olunmuş hediyeler..." sa: 207, sat: 25.

5) "Gayn meşrû olarak idrak edilenler doğdukları zamanın durumunu ihraz ederler", sa: 30, sat: 15.

Vuzuha ve hattâ tashihe muhtaçtır. Okuyan ve talebe hiç bir şey anlamaz.

6) “Meşrû evlenme esnasında hâmile kalınan çocuk, doğum esnasında köle dahi olsa hür doğardı.”, sa: 30, sat: 20.

İnsan doğup şahıs haline gelmeden köleliği mevzuu bahis olmaz. Binaenaleyh, “doğum esnasında köle dahi olsa”, fazla ve yanlıştır. Esasen cümle tam türkçe ve muvazzah hale getirilmelidir. Her halde (ana doğum esnasında köle olsa bile) denilecekti.

7) “Klâsik hukukta şu hallerde Jus civile mucibi köle olunurdu”, sa: 33, sat: 2, 3.

Kitapta bu “mucibi” çek tekerrür ediyor. (Mucibince veya gereğince) demek lâzımdır.

8) “Ortadan kalkması bu tefrikten doğdular”, sa: 294, sat: 8

9) “İki taraflı muamelelerin karşılıklı beyanları”, sa: 80, sat: 17

Beyanı insanlar yapar. Hayvanlar bile yapamaz. Kaldı ki mumeleler yapsın.

10) “Evlenmenin hususî mahiyeti”, sa: 156, sat: 2.
“Hukuki mahiyeti” olacak.

11) “... onun malikinin yahut, malikin kabulü..” sa: 207, sat: 30

12) “İçtimai hayatın çok dar bir mülâhazasına”, sa: 24, sat: 4

Her halde (çok dar bir içtimai hayat mülâhazasına) demek isteniyor.

13) “Sâfi iyilik”, sa: 24, sat: 9

Kitapta fazlasiyle müstamel olan bu kelime (sırf, münhasıran) şeklinde yazılmı idi. “Gayri safi iyilik” de olur mu?

14) “En muhtelif şehirlerden gelen”, sa: 24, satır: 25.

Kitapta çok mükerrerdir. (En) e tercümede hiç lüzum yoktu veya “en” yerine “pek” demek daha türkçe olurdu.

15) “Evvelâ belki Milâdın 19 uncu senesinde çıkan Lex Petronia ile, Majistranın ona müteallik hüümü olmadıkça, köleleri vahşî hayvanlara.”, sa: 34, sat: 29.

Kitapta bu cümledeki "belki" sık sık geçiyor. Kitaplarda bunun yerine "muhtemelen", "ihtimal ki", "19 uncu yılında çıktığı zannedilen" gibi kelime ve ibareler kullanılır.

Cümledeki "ona müteallik hükmü olmadıkça" dan ne murad edildiğini herkes ve talebe anlamaz. "Bu hususa dair", diye tercüme etmek icab ederdi.

16) "Eğer vasiyatname hükmüne hiç bir şart koşulmamış ise", sa: 36; sat 5, 6

Yalnız (vasiyetnameye) denir.

17) "Vasiyetname ile hür kılınmış ise hür değlidir", sa: 36, not: 21, sat: 1

Hür kılınan daima hürdür. Azâd edilmiş, veya serbest bırakılmış ise ilh... denmesi icab eder.

18) "Commercium karşılıklı alıp satma hakkıdır", sa: 37, not: 29 sat: 5.

Her alım satım karşılıklıdır. Karşılıksız alıp satma olur mu?.

19) 280 inci sahifenin son; 281 inci sahifenin ilk üç satırındaki cümle değişmelidir.

20) Öldükleri vakit de malları kanunun sarîh ifadeli hükmü mucibince Peculium hukuku mucibince gibi efendiye ait olurdu", sa: 38, sat: 4.

Derhal yeniden yazılmalıdır.

21) "yani latinus junianus, testamentum per aes et libram da familiae emptor (mamelek alıcısı), şahit veya librîpens olabildiği için vasiyetçinin latinus junianus ile testament factio'su vardı", sa: 37, not: 29, sat: 7.

Kitapta lâtince ve türkçeden mürekkep bir lisanı andıran böyle cümleler mebzuldür. Okuyanlar, hele talebe anlamak için çok müşkilât çeker ve hattâ Roma Hukukundan soğur. Tercümelerde böyle cümlelerden behemehal sakınmalıdır. Kaldı ki bu ve mümasili müteaddit cümlelerde zikri geçen lâtinceleri türkçeleştirmek, lâtince ve türkçeye bi-hakkın vâkıf mütercimler için mümkündür.

22) "Çoktan istimalden düşmüştü", sa: 38, sat: 19.

Kitapda böyle ve mümasili kayıtlar mebzuldür; olmamalı idi.

23) "Köle azâd edilmeden de hür olabilir. Bu ya eli ayağı tutmaz bir hale gelmiş köleyi terk etmek halinde olduğu gibi.", sa: 39, sat: 5. (Bundan sonra çok ağır cümleler var.)

Azâd edilmeden hür olunamaz. Kölenin bu suretle salıverilmesi azâd idi ise, salınan köle hürdür. Değilse hür değildir. Zira efendi rücu edip onu yine hayvan, bir eşya gibi tasarrufa selâhiyetlidir. Terk edilmiş olan köle hür değil, fiilen serbest bırakılmış olan ve fakat efendisinin yine kölesi olarak yaşama kadersizliğine mahkûm ve yalnız efendi bakımından lukata mevzuu kabilinden bir şeydi¹.

Yukarıdaki tezi teyid sadedinde biraz daha konuşmak zarureti hâsıl olmaktadır: Ulpianus'a atfedilen bir metinde böyle kimseler üzerinde hakkı intifan devam edeceği yazıdır. Halbuki hürriyete kavuşan kimse üzerinde hakkı intifa devam edemez.

Mahaza bu yanlışlığı mütercime maletmek doğru olmaz; zira Salvatoradan nakildir. Kaydettiğimiz gibi, mütercim bir vasıta. Telif eserlerde olduğu gibi fikirler üzerinde duramaz, vazifesi nakildir.

24) "Ve bu emirname üzerinde Pampaloni", sa: 265, not: 14, sat: 4

Mütercim her halde (bu emirname için veya bu emirname hakkında, Pampaloniye bakınız) demek istiyor. Filhakika fransızcada (sur), italyancada (sulla) maddi bir "şey'i tâkip etmediği takdirde daima, hele hukuk ishlâhatında, hakkında veya dair manâlarına gelir.

25) "Bir çocuğun ölümü ile ittiham edilmiş ise", sa: 147, not: 26, sat: 2

"İttiham" (itham) olacak.

26) "Reca hukukî bir bağa değil, yalnız şeref ve dürüstlüğü ile bağlanan bir kimseye karşı olan itimada istinaden yapılır. sa: 529, sat: 19.

1) Mahaza Roma Hukuku insan üzerinde (köle olsa dahi) lukatayı kabul etmez. Fakat terk edilen kölenin terk eden efendi tarafından tekrar köleliğe ithâl edilmesine de mâni değildir. Mantıkan da böyle olması lâzımdır. Zira yukarıda zikredilen hal azâd değildir.

2) Vep. 1, 19, fr. dosith, 11, C. 7, 15, 1.

Hukuki bir bağa reca yapılır mı?. Cümle baştan aşağı yeniden yazılmalıdır.

27) "Bütün veya hemen hemen bütün terekeyi", sa: 531, sat: 28.

Terekenin bütünü veya hemen hemen bütünü ne demektir. İbare değiştirilmelidir.

28) "Fakat Senatusconsultum Pegasianum, Trebellianus'un senatus consultum'unun üzerine gelmekle", sa: 532, sat: 6-7.

"Üzerine glemekle" ne demek?

29) "Halbuki hakikatte justinianus hukukunda akit sistemi mühim miktarda genişlemekle beraber, eski anlayışı tamamen söküp atmaya ve bu anlayıştan da müstakil ve umumi bir akit serbestisi sistemi kurmaya muvaffak olamadı." sa: 359, sat: 15 ve müt.

"Sistem" mühim miktarda değil, mühim mikyasa değişir. Sonra "muvaffak olamadı" deniyor. Kim? veya ne?

30) "Klasik hukukçuların Ab intestato olan codicillus'lar da "teyid edilmemiş" ismini verdikleri fikrindedir.", sa: 535., not: 46, sat: 2.

31) Klasik hukukda, yalnız hakiki tediye vukubulduğu borçluyu kurtarmaya yaryan makbuz..." S: 344, sat: 20.

Cümleden tediye borçluya vukubulduğu anlaşılıyor. Tediye alacaklıya yapılır. Ona göre düzeltmek lâzımdır.

32) "Vedia öyle bir akitdi ki... diğer bir kimseye ücretsiz olarak emanet ederdi", sa: 371, sat: 10.

Emanet akdi emanetle tarif edilmez. Tarif edilecek olan şey kendisi ile tarif edilemez. Bu malûm üzerinde fazla durmağa lüzum yoktur.

33) "Fakat âriyet akdi", sa: 371, sat: 30.

(Fakat vedia akdi) olacak.

34) "Vedia alan o şey'in yalnız elde bulundurulmasını haiz olurdu", sa: 372, sat: 8.

(Selâhiyetini haiz olurdu) veya (zilyedlik veya vaz'ulyedliliğine sahip olurdu) demek lâzımdır.

35) "Ücretsiz olması bunun da esas unsurlarındandı: Ücret mukabili olsa idi bu muamele bir Locatio conductio olurdu.", sa: 372, sat: 22.

Mücerret vediaanın ücretli olması onu kiraya tahvil edemez. Vedia verenin kullanma selâhiyetini de vermesi icab eder. Ancak bu şart kayıtlı ücretli vedia kira âkđine inklâb edebilir.

36) "Zarurî veya sefil vedia", sa: 373, sat: 23.

'Sefil vedia' ne demektir? Bunu okuyan herkes derhal durur. (Se-falet anlamında mevzuubahis olan vedia) ya mı demek isteniyor? Hülâsa okuyan ve talebe bunu anlamaz ve hattâ acaiblerine gider.

37) "Kendiliğinden bir kimse vedia alan olmak istemişse", sa: 373 not: 25.

Cümle bizce malûm olan manâsına derhal tam türkçe olarak çevril-melidir.

38) "Precarium alanın, rehinli alacaklının ve yedieminin ziyed-liklerini tâkip ettiği yol..", sah: 375, not: 34.

Bu, bir kitabın tercüme yolu ile adıdır. Tarafımızdan anlaşılması imkân dahilinde bulunmadı.

39) Menşelerde teminat ve kefalet vazifesini gördüğünü bildiği-miz", sa: 377, sat: 9.

"Menşelerde" kelimesinden metinlerde mi demek isteniyor, yok-sa "ilk zamanlarda", "bidayetlerde" mi murad ediliyor?. Kitapta aynı kelime sık sık mevcut. Her halde ilk zamanlarda, yani eski Roma Hu-kukunda, doğuşunda manâsına kullanılıyor. Öyle kullanmamak icabeder.

40) "Bununla beraber Justinianus hukukunda deniz karzı, yani ya para olarak, ya limanda mala tahvil edilmiş olarak denizi aşacak olan para karzı foenus nauticum, veya pecunia traicticia (deniz faizi) halinde yalnız anlaşma (pactum) ile de faizlerin istenilebileceği kabul edilmişti.", sa: 368, sat: 20.

Biz cümleden bir şey anlayamadık, ve sakat olduğunu müşahade ettik.

41) "Hüsnüniyet dâvası doğuran borçlarda, şayet ifa mevzuu bir para mikdan ise borçlu post moram ve officio iudicis, yani temerrüdden sonra ve hâkim tarafından faizleri de borçlandığını tebarüz ettirdik.", sa: 329, sat: 4 - 5.

"bir para mikdarı", "bir mikdar para" şeklinde yazılacaktır. Zira para mikdanı ifa mevzuu olamaz. Bundan başka "borçlu" "borçlunun"

olacak. "hâkim tarafından faizleri de borçlandıgını" ibaresi de tam ilmi ve vâzih şekle konulacak.

42) "Borcun tarafları", sa: 320, sat: 1.

Borç münasebetinin tarafları veya akdın tarafları demek lâzımdır.

43) Muameleyi akdeden.." sa: 154, sat: 13.

Muameleyi yapan denir. Akdetmek daima iki taraflı muameleler için, hususiyle akitlerde istimal olunur.

44) "Karı ile kocanın bölünmez bir hayat iştiraki birliği.." sa: 156, sat: 9.

"İştiraki birliği" ne demek?

45) Cümlelerde rak, rek ilh.. ler çok lüzumsuz tekrar edilmektedir. Bir misâl kâfidir :

".. zaruretleri karşılayarak, yeni fikirlerin geniş tesirine uyarak, münferit şekil ve telâkkilerden sıynılarak eski muhassalaları inceltebilmiş..", sa: 13, sat: 10.

"Eski muhassalalar" dan da biz bir şey anlayamadık.

46) "Hukukî muamelenin sebebi doktrini üzerinde araştırmalar", sa: 63, not, 8) sat: 2.

Yukandaki cümle lâtince bir kitap adının türkçe tercümesidir.

"Sebebi doktrini" ne demektir. Türkçe ile fransızcadan müteşekkil bir terkip midir? Hülâsa anlaşılmalı. Türkçe ile fransızca terkip olamaz. Virgüller unutulur, yerli yerine konulmazsa cümleler böyle suallere sebep olur. (Sebebi) den sonra mutlaka bir virgül konulacak; talebe ve okuyan herkes virgülleme ile uğraşamaz. Hattâ bunu yapamaz.

47) "Köleyi o şartla sana mancipatio veriyorum ki.." sa: 66, not: 13, sat: 5.

Bundan hiç bir manâ çıkaramadık. Acaba başka manâsı mı var? Tam türkçe ve vâzih olmalıdır.

48) Kitabın 76 ncı safihesindeki 20 - 24 üncü ve müteakip satırlar çok muğlaktır. Okunduğu zaman kari tereddüde düşer.

49) "Hukukî muamelelerin müteakiben gayrı sahih olmaları", sa: 76 not: 36, sat: 2. Bu, lâtince bir kitabın italyancadan tercümesidir.

“Hukukî muamelelerin sonradan imkânsız hale gelmeleri” mi demek istendi?

50) 77 nci sahifenin 1 - 7 nci satırları da güç ve düzeltilmesi lâzım tercüme misâllerindedir.

52) “Yani senenin daha fazla müddeti ziyedliğini hâiz olmuşsa...”, sa: 435, sat: 16.

53) “.. tezayüt hakkını tanzim eden kaideler daha emin bir şekilde bu vaziyeti tenkit ederler”, sa: 225, sat: 24.

Kaideler bir şeyi tenkit edemez, cerh ederler.

54) “Mülkiyet mancipatio veya in jure cessio ile nakledildiği vakit mülkiyetden de çıkarılabildi..”, sa: 265, sat: 7 - 8.

Buna manâ veremedik.

55) “.. ve bu emirname üzerinde Pampaloni”..., sa: 265, not: 14, sat: 4

Aynı sahifenin 1 5inci çıkıntısında sondan üç cümle de tam türkçe bir tercüme için değişmeğe muhtaçtır.

56) “Hükümlerini derhal husule getirmeyen bir muamele, müteakip gayn muteberliğe karinedir..”, sa: 76, sat: 19.

Bu cümleye de manâ veremedik.

57) “Contra legem” “hukuka karşı”, sa: 77, sat: 32.

“Kanuna mugayir” demek icab eder. Netekim mütercim 78 inci sahifenin 1 ve 2 nci satırında “contra bonos mores” si ahlâka aykırı diye tercüme etmekle doğrusunu yapmıştır.

58) “Burada şimdilik işaret edelim ki, külli iktisap malların cinsi mevzuubahis olmaksızın, mirasçı tarafından, bizzat mirascılık sıfatı mucibince ihraz ettiği aile vaziyeti ile münasebet haline getirilirdi..”, sa: 446, sat: 10.

Aynen aldığımız bu cümleden de manâ çıkarmak mümkün değildir.

59) “Âkit tarafın niyeti ile hukukî muamelenin tipik sebebi (causa) arasında inhiraf”, sa: 79, not: 41, sat: 12.

Tercüme zaafî âşikâr olan bu cümlede (causa), hukukî muamele-

nin tipik sebebi şeklinde naklediliyor. "inhiraf" ın da mübayeret olması munasıptir.

60) " ; bundan başka, beyanı birinden birine nakletmekle mükellef olup iyi naklemedeyen bir üçüncü şahıs yüzünden de meydana gelebilir", sa: 79, sat: 16.

Böyle faili çok uzaklarda bulunan ve okuyana failsiz cümle hissi veren ve yoran cümlelere mezkûr kitapta çok sık tesadûf edilmektedir. Türkçeye çevirirken bu gibi uzun cümlelerde failin tekrarından tercüme taktiği zedelenmez, bilâkis bu tarzı hareket türkçeye tercümede zaruridir.

Mezkûr cümlede "beyanı" yerine, "irade beyanını demek" lâzımdır. Yine aynı cümlede "birinden birine" yerine (bir şahısdan diğerine) şeklinde tercüme icab ederdi.

61) "Error in corpore" şeyde hatâ diye tercüme edilmiş. Sa: 80, sat: 13.

Hatâ yalnız mevzuu maddî olan muamelât ve akitlerde vâki olmaz. Binaenaleyh tercüme yanlıştır. (Mevzuda hatâ) denilecektir. Bir şahıs akit yaparken menfi borç yerine, müsbet bir borç anlasa ve ha'âya düşse mevzuda hatâ işler. Şeyde hatâ değil.

61b) — "... hiç karşılanamayan veya zamanla kâfi derecede karşılanamayan halleri.." sa: 89, sat: 18. Bu sahifedeki bazı cümleler de vâzih hale getirilmelidir.

Sa: 28, not: 1, sat: 2 de "şahısların en ilk tefriki" şeklindeki ibare de tashihe muhtaçtır.

62) 81 inci sahifenin 26 ncı satırında "bu hatâ mevzuunun maddî hüviyeti" şeklindeki ibareden de bir anlayamaz.

Aynı sahifenin 27 nci satırında "bazı kimseler, yani 25 yaşından küçük olanlar.." cümlesi var. Bu cümlede (yani) nin hiç lüzumu yok.

63) "Şüpheli manâh telâkki edilir", sa: 82, not: 49, sat: 9.

"Şüpheli manâh" denmez, müphem mi demek istendi?

64) "Muamelenin fesadlarından biri gibi nazara alındı", sa: 83, sat: 17.

Muamelenin fesadı olmaz. Muameleyi ifsad eden sebepler olur. "Biri gibi" de (biri olarak) diye tercüme edilecek.

65) "Muamelenin inikadı", sa: 83, sat: 11.

"Muamele" kelimesi hukukî muameleyi ifade eder. Hukukî muamelenin inikadı denmez, akdın inikadı denir. Muamelenin inşası veya yapılması denir. Hukukî muamele tâbirine tek taraflı irade ile yapılanlar da dahil olduğundan inikad kelimesi kullanılamaz.

66) "yani, muamelenin hükümlülüğünün tanınmış olmasından gayri şekilde tefsiri mümkün olmayan, pasif bir tarzı hareketle", sa: 85, sat: 8.

Bundan da sarıh bir manâ çıkmıyor.

67) 85 inci sahifedeki cümle ve fikirler üzerinde de durmaya mahal vardır; yazıyı uzatmamak için bunları kayıt etmekten feragat ettik.

68) "haksız bir fiil ifa etmiş", sa: 85, son satır.

Haksız fiil ifa edilmez, ika edilir. İfa, borç veya mükellefiyetin yerine getirilmesi için istimal olunur.

69) "İtiraz hakkının vaadesi geçmiştir", sa: 85, sat: 17

Vâde borçun muacceliyet zamanı için ve bir de ölümün vakti mukadderini beyan sadedinde kullanılır. Binaenaleyh, "itiraz hakkının vâdesi" yerine "itiraz hakkının müddeti" veya yalnız "itiraz müddeti,, demek lâzımdır.

70) "Daha Gaius tarafından.." sa: 416, sat: 14.

Daha Gaius zamanındanberi denir. Daha Gaius tarafından denemez. Mütercim, "Gaius tarafından da" demek istiyor.

71) "Bahsettiğimiz vâdesi olan davâların", sa: 97, sat: 6.

Dâvaların vâdesi olmaz. Bundan başka "vâdeli" "vâdesiz" dâva tasnifi de yoktur.

72) "Meselâ actio legis Aquiliae sadece corpore zarar ika edilmişse, yani doğrudan doğruya fail tarafından zarar ifa edilmişse, bahşedilirdi, fakat zarar bu şekilde ika edilmemişse de meselâ başkasının kölesini bir kuyuya inmeye ikna etmesi ve kölenin orada yaralanması veya ölmesi gibi bir şekilde de olmuşsa..", sa: 92, sat: 8 ve müteakip.

Bu tercümeyle okuyucuların takdirine terk ederiz.

73) "Beyannamede sayıları çok olan bu dâvalar ius honorarium'un geniş kaidesini teşkil etmektedirler.", sa: 93, sat: 11.

74) "Mamelek üzerinde vâki olan ziyanın tazmini", sa: 97, sat: 21.

(Zararın tazmini) veya (zarar ziyanın tazmini) demek lâzımdır. "üzerinde" de denmez, "mamelekde vâki olan zararın" denir.

75) "Büyüklerimiz bir kimsenin tensibi ile veya para sebebi ile değil, sadece hasımların, üzerinde mutabık kalmış oldukları kimsenin hâkim olmasını istediler.", sa: 98, sat: 18.

Bu bir lâtince cümlelerin lâtinceden türkçeye tercümesidir ki, biz anlayamadık.

76) "şekli merasime tâbi bazı..", sa: 98, sat: 26.

Her merasim şekle tâbidir. Öyle ise şekli merasim denemez.

77) "yayıldı ve en gecî IV üncü asırdı", sa: 100, sat: 4.

"En gecî" denmez (en geç) denir.

78) "Hülâsa kaza hususî bir iş olmaktan çıkmış ve âmme vashfına bürünmüştü", sa: 100, sat: 12.

Âmme vashfına bürünmüştü ne demek?.

79) "Sacramentum, para mîkdan olarak da tercüme edilebilir. sa: 101, sat: 7. Fakat burada sacramentum yemin mânâsıdır. Netekim aynı kitapta (sa: 100 sat: 16) hâkim hangi tarafın sacramentumunun doğru, hangisinin doğru olmadığını tahkik eder deniliyor.

80) "tereddüt halâ daha izale edilmiş değildir", sa: 102, sat: 26.

Yalnız ya (halâ), (henüz) kullanılır veya (daha (halâ) dan evvel yazılır.

81) "Bir lex Vallia", sa: 103, sat: 28.

Kitabda buna çok sık tesadüf ediliyor. Böyle denmeyeceği âşikârdır. (Vallia) adlı bir kanun denir.

82) "Pignoris capio... ifa edilirdi", sa: 104, sat: 11.

İfa edilemez, icra edilir.

83) "Her halde inhilâfın nereye varacağını bilsin", ... sa: 105, sat: 6, 7, 8.

Bu üç satırda matbaa hatâları vardır. Biri "İnhilâf", her halde (ih-tilâf) olacak. "harşılaşacağı", (karşılaşacağı); kararını (kararını) olacak. Matbaa hatâlarına her kitapta tesadüf edilir. Bu kitapta da rastlanmak-

tadır. Üzerlerinde durulmaz. Ancak iki satırda üç hatâ olduğu için biraz temas zarureti hâsıl oldu.

84) “tarafarca ifa edilen.. iki müesseseden”, sa: 113, sat: 5.

Müessese ifa edilemeyeceği gibi, icra da edilemez; tatbik edilen veya istifade olunan demek lâzımdır.

85) “Bu mecburiyetten,.. ve alacaklının her hangi bir alacaklısına karşı.”, sa: 345, sat: 25, sa: 346, sat: 1.

Bir şey anlaşılmadı. Son “alacaklı” (Borçlu) olarak düzeltilmeye muhtaç olsa gerek.

86) “Ücret olduğu takdirde kira veya başka bir anlaşma tipi olurdu”, sa: 369, sat: 20¹.

Bir şey’in (menkul veya gayri menkul) ücretli olarak kullanılmasını terk Roma Hukukunda da modern hukukda da daima kiradır; başka akit tipi olamaz. Fakat bir şey’in kullanılması ücret mukabilinde değil, ivaz mukabilinde terk edilirse, akit başka bir akit tipi arz edebilir. İvaz ücreti de şâmilidir; fakat ücret ivaza teşmil edilemez, hukuk lisanında yalnız parayı ifade eyler.

87) “... olan bir borcun acceptilatio yoluyla sukut edebilmesi için evvelâ stipulatio’ya tahvil edilmesi icab ederdi..”, sa: 345, sat: 23.

Borç mu muamele mi tahvil edilecek? Borç stipulatioya tahvil edilemez. O borca vücut veren muamele tahvil edilebilir.

87) “Bir borç münasebeti inikat ettirmek”, sa: 363, sat: 6.

88) 404 üncü sahifenin 31 inci satırından “her ikisi de” ibaresi kaldırılmalıdır.

89) “öyle şekilden âri bir anlaşma idi ki”, sa: 406, sat: 12

(Şekilden âri öyle bir anlaşma idi ki) tam türkçesidir.

90) “Gaius bunu, şey ile teşekkül eden borçlar arasına koyuyor”, sa: 416, sat: 15.

(Her halde aynı mukavelelere ithâl ediyor) denilmek istenmektedir. Zira, bazı akitler vardır ki şey ile teşekkül eder; fakat, aynı akitlerden değildir. Emptio venditioda olduğu gibi; malûmdur ki emptio venditio (beyi) nzaî akitlerdendir.

91) “Müşterek mülkiyetten bahsederken sözü geçen communio

incidens, muayyen bir şeye bir kaç kişi birden iradeleri olmadan, meselâ miras veya hibe yoluyla..”, sa: 417, sat: 7 - 9.

Cümleden hibenin de irade harici bir muamele olduğu anlaşılıyor. Halbuki hibe hem vâhibin, hem mevhubunleyhin iradesi ile teşekkül eder.

92) “İfa edilen idari muameleler”, sa: 417, sat: 14

Muamele ifa edilmez; icra edilir veya yapılır.

93) “Çıplak bir peştemala sarılı..”, sa: 424, sat: 24.

Okuyucular bundan mütercimi hırpalayıcı manâlar çıkarabilir; her okuyan çıplaktan sonra bir (,) unutulmuş olduğunu ekseriya bilemez. Asıl noktalamaları ve virgülleri bu gibi cümle ve ibarelerde unutmamak ve yerli yerine koymaya dikkât etmek lâzımdır.

94) “İlave etmek gerekir ki kölelerin mülkiyeti de kanunî tahditlere mevzu oldu..” sa: 224, sat: 4.

Kölenin mülkiyeti olmaz; köle üzerinde mülkiyet hakkı olur.

95) “Klâsik hukukçular bu nevi bir hükümden bahsedecekleri zaman bu tâbiri kullanmazlar..”, sa: 440, sat: 29.

Cümledeki “hükümden”, (hibeden) olacak.

96) “Doğrudan doğruya hibe şu esnada şey teslim edilirse mevcuttur.”, sa: 442, not: 27, 8.

97) “Das Alter des röm. Testaments.” (Eski Roma vasiyetnamesi), sah: 467, not: 20, sat: 1 - 2.

Tercüme tamamen yanlıştır.

98) “Praetor kanuni hukuku tâkip eder”, sa: 447, not 6, sat: 2.

Kanuni hukuk ne demektir?

99) “.. praetor bazı bazı..” sa: 457, sat: 16.

Âmiyane lisanda dahi pek müstamel olmayan “bazı bazı” yerine (Bazan), (ara sıra) ilh.. kullanılmalıdır.

100) “Edictum tralaticium; bir beyannameden diğerine kalan”, sa: 5, sat: 20.

Evvelâ, (Edictum translaticium) olacak, sonra. bu edictum’lar

halef pretör mutlaka kabule mecbur değildi; fakat isterse kabul edebilirdi. Şu halde (bir beyannameden diğerine kalan) şeklinde tercümesi bu nevi edictum'un mahiyeti ile kabili telif olamaz. Pretörden pretöre intikal eden demek doğrudur.

101) "İstifadesinde bulunan malların istifadesini", sa: 6, sat: 12

102) "Muhtelif menşeden yabancılar", sa: 7, sat: 15.

(Muhtelif menşeli) olacak.

103) "Bütün insanlık âlemine müşterek olan", sa: 26, not: 9, sat: 8, 9.

Kitabda bu çok sık kullanılmaktadır. Fransızca vesair lisanlarda bu yolda yazılır; fakat türkçeye (Bütün insanlık âleminde müşterek olan) şeklinde tercüme edilir.

Tercümeçi aynı sahifenin 8 inci satırında "bütün kavimlere müşterek olduğu" diyerek hatâyı tekrar ediyor.

104) "Çıplak zilyedliğin nakli", sa: 312, not: 8, sat: 4.

Çıplak mülkiyet olur; fakat çıplak zilyedlik olmaz. Her halde mütercim, yazdığı ile "mücerret veya sırf zilyedliğin" demek istiyor.

105) "capitis deminutio tâbirinin menşe manâsı", sa: 50, sat: 11.

Anlaşılmakta ise de, böyle denmez; iptidaî, ilk manâsı, denir.

106) "Borcun inikadı", sa: 312, sat: 10.

Borcun inikadı denmez; teşekkülü denir. "Inikad" borca vücud veren akitler için kullanılır.

107) "Binaenaleyh, her nekadar Populus Romanus mamelekî vasıfındaki münasebetlerinde de hâkimiyet sahibi bir şahsiyet idi ise de, her ne kadar hususî hukuk sahasında ehliyeti meselesi bahis konusu edilemez ve hülâsa her ne kadar daima Roma devleti idi ise de, yine borç muameleleri akd eden, köleler azâd eden, mirasçı olabilen, vesayet icra eden bir topluluk misâli arz etmekte idi.", sa: 53, sat: 32 ve müt.

108) "Eğer eda bir yapmamaktan ibaret ise..", sa: 317, sat: 25.

"Bir şey yapmamaktan" denecek.

109) "ne olsa hiç şüphe yok ki, Justinianus'a göre miras malik manâsnadır", sa: 54, not: 81, sat: 5.

“ne olsa” denmez (ne olursa olsun) denir. Acaba bu “ne olsa” (her ne hal ise) yerine mi kullanıldı. Sonra mirasın malik manâsına olması ne demek?

110) “İster heyeti umumiyesinin, ister münferit bir tanesinin”, sa: 57, sat: 20.

111) “Hak sahibi ile veya ona tasarruf selâhiyetini haiz kimse ile”, sa: 57, sat: 16.

113) “Dâvanın atalet halinde kaldığı”, sa: 58, not: 3, sat: 2.

114) “Hukukî muameleler içinde bir de “asıl vâkâalar ile “hukukî muameleler” vardır. sa: 59. sat: 36.

115) “ve gittikçe daha fazla kendi kendisi için, bizatihî, nazarı itibare alınmıştır”, sa: 60, sat: 19.

116) “Mevcut olmasına imkân olmayan bir şart tahtında, meselâ “parmakla göğe dokunursa”, sa: 68, not: 18, sat: 2.

Tâlikî şarttan mahsedilirken böyle denmektedir. Şart mevcuttur, fakat imkânsızdır. O halde “tahakkuk etmesine imkân olmayan” demek lâzımdır. Şart mevcut olmazsa, kendisinden de bahsetmeğe zaten imkân olamaz.

117) “Şarta muallâk münasebetlerin vârise intikaliyeti..”, sa: 72, not: 29, sat: 7.

118) “Familia” da mal rejimi”, sa: 149, sat: 3.

Familia’nın türkçesi varken artık böyle yazmağa mahal yoktur. Kitapta ekseriya böyle yazılıyor.

119) “Benim fikrimce bir kölenin peculium’a malik olması için, efendisinin ona peculium’u vermesi değil, elinden almaması kâfidir.”, sa: 150, not: 34, sat: 2.

Burada tercüme hatâsına veya zaafına değil, fikre bilvesile temas etmekte fayda bulduk: Bu cümleden çıkan manâ, kölenin müstakil bir mamelek olan peculium’a sahip olabilmesi için, ona emval veren efendinin bu malları köleden bir daha almaması lüzumudur. Bu şarta lüzum yoktur. Zira, efendi, almamak şartı ile verse bile, köle, yine mameleke sahib olmaz. Mal hükmünde olan insanın mameleki olamaz. Köleler efendilerinin verdikleri malların zilyedliğinden ve intifamdan istifade ederler. Zira, pater değişince köleye eski pater tarafından verilmiş

olan mallar da yeni aile reisinin mamelekine intikal eder. Alieni Juris peküllerinde keyfiyet böyle değildir. Çünkü bunlar şahısdır, mameleke de ehildirler¹.

120) "Bu fiili vaziyet pretör tarafından hukuki bir tanınmaya mazhar oldu", sa: 150, sat: 27.

121) "Vardır ama..", sa: 297, not: 13, sat: 5.

"ama" çok âmiyanedir. Derslerde ve kitaplarda kullanılmaktan çekinmelidir. Bunun yerine (vardır lâkin), (mevcut olmakla beraber) ilh. istimal olunur.

122) "Kimse ile akit icra eden üçüncü şahsa", sa: 155, sat: 13.

Akit icra edilebilir; fakat bu cümlede akit yapan manâsına kullanılmıştır. Kullanılmaz, inşa eden, yapan akd eden ilh. kullanılır. Filhakika akti her bir taraf kendi başına icra eder; bir kimse ile ve bilhassa diğer âkitle birlikte icrasına lüzum yoktur.

123) "Manus altına girmemiş kadın olan kadının durumu değişirdi.", sa: 158, sat: 11.

124) "karşılıklı evlenme vaadi olarak.." sa: 159, sat: 13.

Her akit yapma vaadi karşılıklıdır; hattâ hibe vaadinde de hüküm aynıdır. Binaenaleyh, karşılıklı "kelimesi zaitdir.

125) "Fakat bu gibi vesaik evliliğin mevcudiyeti için zarurî olmadığı prensibi daima baki kaldığı gibi", sa: 159, sat: 1.

126) "gayri muntazam münasebetleri meşru kılmak", sa: 159, sat: 6.

(Gayri meşru münasebetleri) olacak. Zira bir münasebet gayri muntazam olduğu halde, gayri meşrû olmaz. Halbuki tercümedeki izahtan gayri-meşrû münasebet anlaşılıyor ve murad ediliyor.

127) "Çünkü mater familias'ı yapan ne evlenme..", sa: 158, not: 8, sat: 17.

(Materfamilias'lığı yapan) olacak. En doğrusu "Materfamiliaslığı yaratan, materfamiliaslığa vücut veren" dir.

1) Fakülte Dergisinin gelecek sayısında "Romada aile hukuku" adlı ve işleme suretiyle intişar edecek olan makalemize bakınız.

128) "Müsavi kılmaya doğru temayül eden", sa: 160, not: 16, sat: 1.

(doğru) kelimesi lüzumsuz ve fazladır.

129) "Mülkiyet mancipatio veya in jure cessio ile nakledildiği vakit mülkiyetten de çıkarılabildi..", sa: 265, sat: 7.

130) "Müesseseler,... postkalsik hukuka hâs olan sarahatsızlıkla tersim edildiler.", sa: 280, sat: 33.

131) 362 nci sahifenin 7 - 11 inci satırlarındaki cümle değişikliğine melidir. 82 nci sahifenin son satırındaki "ziyan", "zarar" olacaktır.

132) "Memburum ruptum'un bu tefsiri için şimdi aynı zamanda bak", sa: 428, not: 61, sat: 1.

133) "La fondazione del rapporto obbligatorio solidale" müteselsül borç münasebetinin temellendirilmesi" diye tercüme ediliyor. sa: 321, not: 34, sat: 5 - 6.

134) "Redemptor selâhiyetinden fena bir şekilde istifade ederse", sa: 44, sat: 24.

"Redemptor selâhiyetini sui istimal ederse", demek lâzım ve hukuki ibare de budur.

135) "büyük miktarda kimseleri", sa: 44, sat: 28.

136) "Hukukun himayesini bizzat icra ederdi", sa: 120, sat: 3.

(icra) denmez, temin demek lâzımdır.

137) "Intedictum kat'i bir emir değil... farzî bir emirdir", sa: 120, sat: 24.

138) "Şâyet bir kimse.. bir çocuğun ölümü ile ittiham edilmişse". sa: 147, not: 26, sat: 2.

139) "azatlığın eski hanımı", sa: 169, sat: 1.

Bu ibareden azatlığın kansı manâsı çıkıyor. Halbuki murad azatlığın eski kadın efendisidir. İltibasa mahal vermemek için ibarenin bu yolda veya sair şekilde tasrihi icab eder.

140) "Pretör vâsıtaları vasfını kaybettiler." sa: 83, sat: 15.

141) "Evlenmenin mânileri", sa: 172, not: 51, sat: 2.

(Evllenme mânileri) demek lâzımdır.

142) "Maddi bir ferdiyeti olan..." sa: 234, sat: 15.

143) "Evlilik bağının çözülmesi cezalı veya cezasız bir şekilde vâki olabileceği kıstasından hareket ederek bu esas üzerinde dört muhtelif şekil tefrik etti.", sa: 177, sat: 33.

"çözülmesi", (çözülmesinin olacak. "kıstasından hareket ederek" den sonra "bu esas üzerinde" ibaresine lüzum yoktur.

144) "... kaideler... bu vaziyeti tenkid ederler", sa: 225, sat: 24.

Kaidelerin kaideleri tenkid değil, cerh edeceklerine temas olmuştu.

145) "çok benzeyen hukuki vaziyetlerin mütalâasını tebarüz ettirdiği", 225, not: 23, sat: 3.

Hukuki vaziyetlerin mütalâası olmaz. İbarenin ve bu ibare ile alâkalı cümlelerin değiştirilmesi lâzımdır.

146) "Şeyin istihkakını isteyebilirdi", sa: 232, sat: 27.

İstirdadını demek lâzımdır.

147) 362 nci sahifenin 7 - 11 inci satırlarındaki cümlelerin değiştirilmesi lâzım.

148) İfa edilmemiş akdin defî doktrini, sa: 360, sat: 13.

149) "fazla borçlanılmasını yasak etmek.", sa: 335, sat: 19

Cümle ikmal edilmemiş. İkmal edilmesi zaruridir.

150) "Bütün aciz ve müşterek kefiller arasındaki..", sa: 336, not: 33, sat: 2.

"aciz" (âciz)e de tahvil edilemiyor.

151) "kaidesinin kıymet şumulü", sa: 326, not: 3, sat: 4.

152) " , fakat aynı eskilerin icab ettiren gayeye matufturlar.", sa: 211, sat: 2.

Bu cümleden ne kastedilmektedir?

153) "İcbar edilmeden tediyede bulunan borçlu halinde de", sa: 354, sat: 18.

154) “Ehliyetsizlik sebebiyle hükümsüz olan mirasçılarn hazine tarafından talebine müteallik...”, sa: 512, sat: 16

155) “iddiasını esaslı bir surette temellendirmemiş kanaatindeyim”, sa: 512, not: 4, sat: 7.

156) “Fakat vasiyet edilen şeyi, diğer mirasçılarn hisselerinden almak üzere, müşterek varislerden birisi menfaatine muayyen mal vasiyet edilebilirdi. “Tek olan mirasçı bir sebeple mirasçı olmazsa”, sa: 520, sat: 8, 10.

Bu cümlelerde tercüme zaafı aşıkârdır. Hele “bir sebeple” denmez (Her hangi bir sebeple) denir.

157) “Bir şeye coniunctim dâvet edilen lehlerine mal vasiyet edilmiş kimseler..”, sa: 521, sat: 3.

158) “Gayrimenkul irtifakları, o gayrimenkullerin münbitliğini, havasını, genişliğini haiz olmaktan başka nedir?” sa: 208, not: 14, sat: 16.

159) “.. her lehine müştereken mal vasiyet edilen kimsenin, şeyin tamamına hakları olduğunu..”, sa: 521, sat: 12.

Failin müfret failin cemi olduğu görülüyor. “Hakları” yerine hakkı denilecektir. Aynı sahifenin 16 ncı satırından itibaren başlayan cümle tam türkçe yapılmak ve vuzuha nail kılınmalıdır.

160) “Maddi veya gayri maddi en mühtelif şeyler muayyen mal vasiyeti mevzuu olabilirlerdi.”, sa: 522, sat: 4.

Kitabda durmadan “en muhtelif şeyler” deniliyor. Böyle denemeyeceği malûmdur.

161) “Bu metin yanlış olarak klâsik değil zannedildi.”, sa: 524, not: 19, sat: 6. Böyle söylenmez.

162) “Alım satımla locatio conductio'nun hangisinin mevcut olduğunda tereddüt edilen..”, sa: 395, not: 48, sat: 1.

“Conductio” nun hangisinin” denmez (locatio conductio'dan hangisinin) denir.

163) “Locatio conductio rei, yani kira akdinin mevzuu..”, sa: 396, sat: 8.

Locatio conductio rei'den sonra “yani”, deyip kira akdinin mevzuundan sonra da bir virgöl konursa, bu lâtince tâbiri bilmeyen talebe

ve sair diğer okuyanlar "locatio conductio rei" nin kira akdinin mevzuu demek olduğunu anlar; halbuki tercümesi şey icandır.

164) Görmüş olduğu faydalı masraflar.", sa: 396, sat: 16.

Pazarda masraf görülür, fakat burada görülmez; yapmış olduğu di-ye tercüme edilecektir.

165) "Bu meselede işaret edelim ki, burada sadece şart görmek geniş muallâklık mefhumunu, şart hudutları içine sıkıştırmak demektir, ki bu (virgül "ki" den sonra gelecek, bu iki virgül arasında bulunacaktır¹⁾). Müstakbel hâdisenin (kavgaların neticeleri) sadece Traditio'nun Causae'sının tâyin etmekte olduğu, ve bu suretle gladyatorların satılmış mı yoksa, kiralanmış mı olduklarını tâyin ettiği hususu ile intibak etmemektedir.", sa: 396, sat: 23.

Cümlelerin tashihe ve tam türkçe uslûba ihtiyacı âşikârdır.

166) "İşi görmenin zımnında mündemiç bulunduğu kabul edilmişti", sa: 402, sat: 14.

167) "Gaius, müvekilin ölümünden sonra vekâletin ne olduğu hakkında bir şey söylemiyor", sa: 402, not: 72, sat: 1.

"Ne olduğu hakkında" denmez (ne olacağı hususunda) denir.

168) "bilâhare azad edildikten sonra", sa: 465, sat: 8.

169) "Âdi evlâd edinme", sa: 467, not: 19, sat: 6.

(Âlelâde evlâd edinme) demek lâzımdır.

170) "Onun mallarından dışarı çıkmamış gibidir", sa: 151, not: 37, sat: 13.

Ayrılmamış gibidir demek isteniyor.

171) "Vasiyetname kanun veya tâyin yolu ile olurdu.", sa: 193, sat: 15.

Kanun veya tâyin yolu ile vasiyetname olamaz, vasiyet olur.

Kanunî vasiyetden de bir şey anlaşılıyor.

1) Virgüllere de temas edişimizin sebebi münekkidin tenkidî yazısında virgül ve noktalı virgüllerden de anlamadığımızı beyan etmiş olmasındandır.

172) "Malları hacir altına alınan müsrifin", sa: 200, not: 26, sat: 8.

Mal hacir altına almamaz. Haciz demek istendi idi ise "malları haciz altına alınan" da denemez.

173) "Bilâkis romalılar, hür adamın yanlışlıkla köle gibi telâkki edildikleri münasebetlerin hükümlerini düzeltmişlerdir.", sa: 204, not: 2, sat: 3.

Evvelâ meful müfret, ona ait fiil cemidir. Sonra, cümleye vuzuh vermek zaruridir.

174) "Zur Rechtsstellung der unehelichen Kinder in der Kaiserzeit" sa: 172, not: 53. (İmparatorluk devrinde çocukların durumu) diye tercüme ediliyor. Tamamiyle yanlış. Doğrusu: "İmparatorluk devrinde gayrimeşrû çocukların hukukî durumu" dur.

175) "Gayrimenkul irtifakları o gayri menkullerin münbitliğini, havasını, genişliğini haiz olmaktan başka nedir", sa: 208, not: 14, sat: 16.

176) "İster cezaî, ister hususi (tazminat) ..." sa: 430, sat: 15. "Hususi", (Hukukî) olacak.

177) "Hissedarlar bu hisseleri maddeten değil, manen haizdirler", sa: 225, sat: 17.

Manen hisse sahibi olmak ne demek? İzafe olarak mı demek isteniyor.

178) "müekkil" sa: 331, sat: 17 müvekkil denilecek.

179) "Fakat bu, borçlu veya alacaklı edayı istedikleri gibi tâyin edebilirlerdi, demek değildi.", sa: 313, sat: 17.

Derhal tam türkçe ve ilâm uslûbuna çevrilmeye muhtaç bir cümle.

180) Note sulla "in diem addictio", (in diem addictio üzerine notlar) diye tercüme edilmiş., sa: 393, not: 44, sat: 2.

Tercüme kitapda (hakkında, dair) olarak tercüme edilmesi icab eden "sulla" hemen hemen daima (üzerine, üzerinde) diye naklediliyor.

181) "Devlet tarafından teminat altına alınan fiil selâhiyeti olarak", sa: 1, sat: 11.

“Fiil selâhiyeti” ibaresinden (hareket serbestisi) mi kasb ediliyor.”

182) “Veçheleri verir”, sa: 3, sat: 6. (veçheler verilmez, arz edilir veya gösterilir. Fakat fransızca ve italyanca verir manâsına da gelen masdarlar kullanılır. Bu masdarları türkçeye “verir” şeklinde nakil yanlışır).

183) “Görüldüğü vakit çok,...”, sa: 3, sat: 25. Çok dan sonra virgüle hiç lüzum yoktu. Tercümede böyle lüzumsuz virgüllere nâdir denemeyecek şekilde tesadüf ediliyor. Yine meselâ 2 nci sahifenin son satırında “olarak” dan sonra virgül konulmuştur. Bu da lüzumsuz ve fuzulidir. Virgüllerden bahsetmek istemezdik, fakat mütercim bizi tenkid ederken bunları bile ele almış.

184) “Vasiyetnamenin açılması esnası”, sa: 524, sat: 8.
“enası” denmez “zaman veya anı” denir.

185) “veya tiyatro veya umumi meydanda yapılmış olması halinde gibi suçun ifa edildiği..”, sa: 429, sat: 17.

“halinde gibi” denmez (halinde olduğu gibi) denir; “suçun ifa edildiği” de denemez (ika edildiği) denir.

186) “Köle aleyhine söylenen sözler ve meselâ atılan bir yumruk..” sa: 429, sat: 25.

Sözden sonra misâl olarak yumruk veriliyor, sözle ilgili bir misâl icab ederdi.

187) “Böylece mülkiyetin hacmini darlatan bir kuvvet gibi mülâhaza edilmesi icab eden bir tahdid taayyün eder”, sa: 216, sat: 21.

Mülkiyetin hacmi tahdit edilmez, şumulü tahdit edilir veya daraltılır.

Mülkiyetin hacmi diye hukukda bir tâbir yoktur.

188) “Mamafih bir irtifakın uzun zaman istimali, tesisini isbat ettiği yolundaki prensib baki kaldı..”, sa: 278, sat: 16.

Hiç manâ verilemez. Cümle bizce malûm manâsını ifade edecek intizam ve vuzuha konulmalıdır.

189) “.. Actio utilis geniş miktarda kabul edilmiş..” sa: 331, sat: 25.
(geniş mikyasa) denilecek.

190) "Mürekkep şey'in, bütün onu teşkil eden kısımlar tamamen yenilendiği halde, ferdiyetini muhafaza ettiği", sa: 212, sat: 27.

Bir şey anlaşılmayan satırlardan bir başka misâl.

191) "ve hattâ kocasının hâkimiyeti altına girmemişse ana..", sa: 135, sat: 14.

"ana" yerine (kan) demek lâzımdır.

192) ... Mancipium'a hâs olan kanunu haizdi..." sa: 208, not: 14, sat: 41.

Mancipium'a hâs olan kanun ne demek?

Aynı notun 26 - 27; 32 - 33 satırlarındaki ibarelerin de düzeltilmesi icab eder.

193) "Bu fikre karşı yürüyerek", sa: 172, sat: 12.

Bu fikre muhalif olarak, veya (bu fikre aykırı hareket ederek) mi demek isteniyor.

194) "Hıristiyanlığın Roma hukuku üzerinde tesiri mefhumu", sa: 172, not: 52, sat: 2.

"tesiri mefhumu" denmez, (tesiri) denir. Bundan başka "Roma hukuk üzerinde" de iyi tercüme değildir. (Roma hukuku üzerine) denir. Bu dahi kelimesi kelimesine tercüme olup makbul değildir; (Roma hukukuna) şeklinde tercüme tam türkçe tercüme olur.

195) "Her türlü evlenme bağının çözülmesi haline teşmil edildi", sa: 172, sat: 8.

196) "ve her ikisi de, müteveffa eşden kazanmış oldukları her şeyin mülkiyetinin, ilk evlenmeden doğan çocuklar lehine, yalnız intifâkı kendisi muhafaza etmek üzere, kaybedilmesinden." 172, sat: 16.

"kendisi", (kendileri olacak. Sonra, bu satırları muhtevî cümleden de vâzih bir manâ çıkmıyor.

197) "İktisabî mürurzaman menkuller için bir senede, toprağa bağlı şeyler için ise iki senede..", sa: 210, not: 18, sat: 5.

"toprağa bağlı şeyler" yerine "gayrmenkuller" diye tercüme lâzımdı. Her halde mütercim (res soli) yi toprağa bağlı şey diye tercüme edi-

yor. Halbuki gayri menkul ve o hükümde olan sâbit şeyler manâsına gelir.

198) "Tabii bunlar eski şekillerden çok farklı, fakat aynı eskilerin icab ettiren gayeye matufturlar..", sa: 211, sa: 2, 3.

Manâ verilemedi.

199) "Kullanma ile istihlâk olan", sa: 211, sat: 9.

Kullanma ile istihlâk olan denmez. (helâk olan) denebilir. Doğrusu (kullanma ile istilâk edilendir).

200) "Romalılar, hür adamın... telâkki edildikleri..", sa: 204, not: 2, sat: 3 - 4.

"adamın... edildikleri" denmez.

201) "O devirde dominium'un mücerret bir telâkkisi henüz teessüs etmemiştir", sa: 274, not: 54, sat: 12.

"Dominium'un mücerret bir telâkkisi" yerine (mücerret bir dominium (yani mülkiyet) telâkkisi demek lâzımdır.

202) "Bu müteakip ipotek evleviyet hakkını haiz olurdu. ", sa: 291, sat: 11.

Her şeyden evvel ipotek hakkı bir hakkı haiz olamaz. Hakkı insanlar veya hükmi şahıslar haiz olurlar. Sâniyen "evleviyet hakkı" ne demek? (Rüçhan hakkı mı) demek isteniyor?

Münakaşası yapılan bu satırlardan evvelki satırlardan da kolay kolay bir şey anlamak mümkün değildir.

203) "Küçük ve vasiyet altındaki", sa: 300, not: 21, sat: 9

"vasiyet altındaki", (vesayet altındaki) olacak. Kitabda gözü müze ilişip de buraya kaydından sarfı nazar ettiğimiz daha bazı yersiz kelimelere tesadüf olunmaktadır.

204) "Zilyedlik üzerine araştırmalar", sa: 294, not: 6, sat: 3.

(zilyedlik hakkında) veya (zilyedliğe dair) tam türkçe tercümedir.

205) "Partus ancillae = köle kadının doğurmasını da şâmildi." sa: 290, sat: 15.

Mütercimim "Partus ancilae" yı "köle kadının, doğurması" şeklinde tercüme ettiği anlaşılıyor. Yanlıştır. Partus ancilae köle kadının çocuğu demektir.

206) "265 inci sahifenin 15 inci notunun 2 - 4 üncü satırlarındaki cümle tam türkçe olarak şöyle yapılmalı idi: (Malik, intifa hakkını in Jure cessio ile üçüncü şahıs intifa hakkı sahibi olacak ve kendisi de çıplak mülkiyeti hıfz edecek şekilde bir başkasına nakledebilir). Tercüme acele yapılmasa idi mütercim belki bu şekilde tertip edecekti.

207) "Malın manevî bir kısma mahdud kalan bir mülkiyet tanımakta idiler", sa: 225, sat: 19.

Malın manevî kısmı ne demek? Maddî şeyde ve üstelik cansız bir metanın manevî kısmı olur mu? Acaba (izafi) mi demek isteniyor? Sonra "bir kısma mahdud kalan" ibaresi yanlıştır ve kelimeleri türkçe ise de cümle türkçe değildir. (Bir kısma münhasır kalan) demek lâzımdır.

208) "Hattâ M. E., 81 senesinde çıktığı tahmin edilen bir lex Cornelia aynı sene zarfında aynı borçlu için aynı alacaklıya karşı 20000 sestresden fazla borçlanılmasını yasak etmek.", sa: 335, sat: 17.

Cümle bitmemiş veya bitmiş de, etmek (etmez) şeklinde yazılacaktı.

209) "Borçlu tarafından borçlu olan menkul şeyin tevdiini..", sa: 344, sat: 25.

"borçlu olan menkul şey" ne demektir?

210) "Tediye edilmemiş paranın def'i", sa: 344, sat: 22.

Böyle denmez, (ademi ifa def'i) şeklinde tercüme etmek icab ederdi. Motamo tercümelerde ekseriya türkçede manâ ifade etmez veya müessesenin mahiyetini belirtmez ibare' ve cümleler hâsıl olur ki, daima içtinab etmek lâzımdır.

211) "İçinde fesad bulunmayan.. ziyedliği..", sa: 304, sat: 24.

"İçinde fesad bulunan veya fesad bulunmayan" ibareleri ancak insanlar için kullanılır. O halde cümleden mezkûr ibare kaldırılmalı ve yerine başkası ikame olunmalıdır.

212) "ve furtumdan haberi olmayan aile reisinin, ya, hırsızlığı yapan bir tek köle imiş gibi, cezayı verebilmesine, veya bütün kölelermiş

gibi, hepsini noxa olarak vermesine müteallik olmak üzere..”, sa: 424, not: 44.

Şahsen manâ veremedik; cümle tertibinin değişmesi zarureti de âşikârdır.

213) “Hukukçuların”, sa: 427, sat: 19. (Hukukçular) olarak düzeltilmelidir.

214) “Çalınan şey aranıp, şahitler huzurunda, üçüncü bir şahıs nezdinde bulunursa furtum conceptum, çalınmış şey bir üçüncü şahsa verilmiş ve o da bunu hüsnüniyetle almışsa furtum conceptum vardır.”, sa: 423, sat: 17.

Şu cümlede iki şey ifade edilmek isteniyor ise de aynı şey ifade edilmektedir.

215) 467 nci sahifenin 6 - 11 inci satırlarındaki cümle değişmelidir.

216) “Tantum poenae presquendae causa comparata, yani ceza dâvası..”, sa: 419, sat: son.

Yukandaki lâtincenin tercümesi yalnız “ceza dâvası” mıdır?

217) “Böylece bütün aynı dâvalara ve, akidden doğan dâvaları tazminat dâvası addederek akidden doğan dâvalara... tazminat dâvaları gibi, ismini verdi.”, sa: 419, sat: 30.

218) “Yine... içtimai mevkiî temlik edilenin çok fevkinde bir kimseye alacak temlikî ile, kendi vasisi veya kayyımı olmuş olan kimseye alacak temlikî de yasak edildi”. sa: 331, son satır, 332, ilk satır.

Şu cümle tercüme zaaf ve sıkıntısını gösteren ve kitapda nâdir olmayan cümleler zümresindedir.

219) “Bu dâvaları hırsızların mirasçılarna karşı da dermeyan edebilirdi”, sa: 425, sat: 13.

Dâvalar ikame, defiler dermeyan edilirler.

220) “Dört misli cezalı actio”, sa: 424, sat: 20.

Manâ çıkıyor, fakat böyle denmeyeceği âşikârdır.

221) “Actio familiae erciscunde: marnalek taksimine dair dâva, olarak tercüme edilmiş, sa: 417, sat: 17. Mirasın taksimi dâvası veya terekenin taksimi dâvası diye tercüme etmek lâzımdır.

222) “.. Die vererblichkeit der Strafklagen und die Fiction der Litiscontestatio nach klassischen und Justinianischen Recht: Ceza davalarının mirasla intikal edebilmeleri ve klâsikten sonraki ve Justinianus devrinde Litis contestatio fiksiyonu.”, sa: 420, not: 32.

Bir almanca kitabın italyancadan yapılan bu tercümesinin doğruluğuna mütercim kani midir?

223) 340 ncı sahifelerin 9 - 16 ncı satırları ile teşkil edilen cümle de mutlaka değiştirilmesi âlzm cümlelerdendir.

224) “Note di diritto romano maritimo, lex Rhodia: Roma deniz hukuku üzerinde notlar, lex Rhodia.” diye tercüme edilmiş, sa: 432, not: 72, sat: 3 - 4.

(Roma deniz hukuk notları ve Rhodia kanunu) şeklinde tercüme edilecekti.

225) “Gefahrtragung beim Kauf (alım satımda hasar) diye tercüme edilmiş, sa: 391, sat: 17. Doğru tercümesi (hasarın intikalidir).

226) “Her ne kadar teslim muamelesi yapılmamış da olsa”, sa: 390, sat: 13.

İlim uslûbu değildir. (Teslim muamelesi yapılmamış olmasına rağmen” veya mümasili bir ibare kullanmak lâzımdır.

227) “La fondazione del rapporto obbligatorio solidale. sa: 321, not: 34, sat: 5 - 6.

(Müteselsil borç münasebetinin temellendirilmesi) diye tercüme ediliyor. Temellendirilmesi ne demek? Tesisi veya teşekkülü olacak.

228) “Gayri muayyen bir kimse, yani vasiyetçinin noktai nazarı iyice tebellür etmeden tâyin ettiği kimse, kendisine nisbetle kat’i olmadığı için...” sa: 465, sat: 19-22.”

Manâ çıkmayan cümlelerden biridir. (Kendisine) “vasiyetçiye” şeklinde olursa belki bir manâ çıkar.

229) “Die Lehre vom Vertragsschluss im klassischen röm. Recht. (Klâsik Roma Hukukunda akit) diye tercüme olunuyor. sa. 80, not: 42, sat: 2.

230) “.. monografisi bu hususda temel bir etüddür”, sa: 298, not: 15, sat: 1.

Temel bir etüddür ne demek?

231)

Hyali tediye olarak "acceptilatio" sa: 346, not: 60, sat: 8.

Hayali tediye ne demek? (Sözde), (hükmi) tediye mi demek isteniyor?

232) "etmeğe mecburdu... kat'i karine, denilen.", sa: 129, sat: 4 - 5.

Bitmemiş cümle misâlinde bir başkası. Veya cümle bitmiş de bu şekilde bitmesi münasib bulunmuş. Fakat türkçede böyle biten cümle yoktur.

233) "Her birisi kendine hâs bir natura (mahiyet..)", sa: 129, sat: 6

Mevzuu bahis tercüme kitapda ekseriya türkçe tercüme lâtince kullanılıp, parantez içinde türkçe yazılıyor. Halbuki tercüme türkçeye yapıldığına göre tamamen aksini yapmak icab eder.

235) "evlenmek manileri.." sa: 136, sat: 15.

(Evllenme manileri) demek lâzımdır.

236) "Paterfamilias'ın hudutlarından", sa: 146, not: 19, sat: 3

Bu ne demektir?

237) "Semen üzerinden alacaklıyı tatmin ederek geri tarafını mahkûma iade ederdi", sa: 131, sat: 1 - 2.

"geri tarafını" yerine (mütebakiyi, artanı veya geri kalanı) demek daha doğrudur.

238) "... Vertragsschluss im Klassischen röm. Recht." sa: 80, not: 42, sat: 2.

(Klâsik Roma Hukukunda akit) diye tercüme ediliyor.

239) "Her şeyden evvel bir vasiyetnamede, ve her hangi bir tasarruf gibi, mirasçı nasbından sonra yazılmış bir tasarruf olması lâzımdır... 514, sat: 16.

Manâ veremedik. Sonra 17 nci satırda "Kanuni mal vasiyetleri", ibaresini de anlayamadık.

240) "Pietas (pius) als politischer Begriff im röm. Staate bis zum Tode des Kaisers Commodus (Imperator Commodus'a kadar Roma

devletinde siyasi mefhum olarak "pietas"), sa: 147, not: 24

Eksik tercümelerden bir başka misâl teşkil eden şu kitap adı (... imparator Commodus'un ölümüne kadar...) olarak tercüme edilmeli idi. Eksik tercüme bütünü manâyı alt üst eder. Meselâ (Atatürk'e kadar inkilâb) başka, (Atatürk'ün ölümüne kadar inkilâb) tamamen başka manâ ve şumulü haizdir. Hukukda lâhikaların dahi ehemmiyeti büyük olduğu cihetle, tercümelerin eksik aksettirilmesi hiç caiz olamaz.

241) "... olmayan ticaretin menfaati için..", 154, sat: 3 - 4.

"Ticaretin menfaati" nden ticari menfaat veya ticaret menfaati mi kastediliyor? Öyle ise "ticaretin menfaati" denemez.

242) "Bunlar öyle hallerdi ki burada filiusfamilias veya köle ile muameleyi akdeden üçüncü şahıs sırf paterfamiliasın iradesini göz önünde tutmuş olduğundan, aile babasının¹ tamamından mes'ul olması hakaniyete uygundu", sa: 154, sta: 12 ve mütea.

Görülüyor ki, cümle düşüktür; bir kelime veya ibare eksikliği mevcuttur. Aile reisi (tercümede aile babası) neyin tamamından mes'uldü. Muamelenin mi?, pekülün mü?, mamelekinin tamamından mı? Hülâsa cümleyi tamamlamak zaruridir.

243) "Eigentum und Besitz im älteren röm. Recht", sa: 422, not: 36, sat: 15.

(Roma hukukunda zilyedlik ve mülkiyet) diye tercüme ediliyor. Mütercimlerin hülâsa tercüme etmeye veya tercüme edilecek kelime veya ibareleri unutmaya hakları yoktur. (Roma hukukunda zilyedlik ve mülkiyet) başka, (En eski Roma hukukunda zilyedlik ve mülkiyet) yine başka manâya gelir. Tercüme yaparken tercüme taktiği ve tekniği bazı kısaltmalara ve hattâ bazı kelime ve edatlardan sarfı nazara selâhiyet bahsedebilir. Fakat, tercümenin manâsını değiştirici kısaltmalar câiz olmaz. Mütercim aynı hatâyı 246 ncı sahifenin 45 inci notunun 11 inci satırında ve daha muhtelif yerlerde işlemektedir.

1) Paterfamilias'ın (aile babası) olarak tercümesi bizce münasib değildir. Aile reisi demek lâzımdır. Zira pater ailede bulunan herkesin babası değildir. Ailede karısı da vardır, torunları da mevcuttur. Ailede köle de mevcuttur. Eğer pater bunların hepsinin babası olsa idi, hepsi üzerindeki hâkimiyetin adı aynı olur, yani patria potestas ile ifade edilirdi. Halbuki, kadın (mansu evlenmede) üzerindeki hâkimiyetine (mansu) köleler üzerindeki (dominica potestas) ilh.. denir. Hattâ Roma hukukunda paterfamilias olmak için yalnız köle ve eşya üzerinde hâkimiyet kâffdir.

244) "Gayrimenkulün furtumunun..", sa: 422, not: 36, sat: 10, 13

Tercüme kitapda böyle hatâlar pek fazladır. "Gayrimenkulün hırsızlığının" mânâsına gelen yukarıdaki ibare (gayrimenkul hırsızlığının) şeklinde yazılmalıdır. Terkipleri tam türkçe tercüme etmek lâzımdır.

245) "Hukukî hakemin ölümle cezalandırılması..", sa: 430, not: 67, sat: 3

Hukukî hakem ne demektir? Hususi hakem mi demek isteniyor, yoksa hâkim rolündeki resmî hakem mi murad ediliyor. Hukukî hakemde ısrar edilemez. Zira gayn hukukî ve hukukî hakem diye bir tasnif Roma hukukunda yoktur.

246) "Roma hukukunda akit mes'uliyeti..", sa: 431, not: 71, sat: 4

Bu ibareden kasid anlaşılmakta ise de, hukukî ibare (akdi mes'uliyet) dir. Esasen mütercimın tercüme ettiği kitap veya makale adı da (Responsabilitâ contrattuale) dir. Contrattuale isim değil, (akdi) diye tercüme edilmesi lâzım bir sıfatdır.

247) ".. her ne kadar içtimâî hayat değıştiği ve ... eyaletlere geçtiği halde..", sa: 209, sat: 8 - 9.

"Her ne kadar" dan sonra, "halde" hiç kullanılmaz. Bu ibareleri muhtevi cümle de değıştirilmelidir.

248) "Bu vaziyet ignomina'ya dıçar olmaması için", sa: 118, sondan ikinci satır.

Türkçeye tercüme kitapda böyle lüzumsuz lâtinceleri türkçe yerine kullanmak yanlışır. Kaldı ki, Ignomina'nın türkçe karşılığı da mevcuttur. (Şerefsizliğe dıçar olması için..) diye tercüme etmek icab eder.

249) "Klâsik hukuk birinci iki hal için..", sa: 250, sat: 10

Hukuk lisanında ve hattâ yevmî lisanında (birinci iki hal) veya (ikinci iki hal) ilh... ibareler hiç istimal olunmaz. Türkçesi (ilk iki hal) dir.

250, 251) "Pretör kanunî hukuku tâkib eder...", sa: 447, not: 6, sat: 2.

"Kanunî hukuk" ne demek? Mevzû hukuk mu demek istendi. O halde talebenin bile parmak koyacağı böyle ibarelerden kaçınmalıdır.

252) "Eskiden.. sukut tarzları sırası ile yazılı ve sözlü acceptatio olmuştur.", sa: 345, sat: 1 - 3.

253) "Sulla efficacia normativa delle costituzioni imperiali", sa: 9 not: 20, sat: 1 - 2.

Tercümesi (İmparator emirnamelerinin hukuk kaidesi yaratma bakımından hükümlülükleri hakkında" dır. Bu tercümenin doğru olup olmadığını mütercimim takdirine bırakıyoruz.

254) "In tema di naturali obligatio", sa: 27, not: 12, sat: 11

"Naturalia obligatio mevzuunda", diye tercüme ediliyor. Bu tercüme lâtince ve türkçedir. Tam türkçe yapılması icab eder. Zira tercüme kitaplardan lâtince bilenler değil, yalnız türkçe bilenler de lügata müracaat etmeksizin istifadeye haktır. Tercüme umuma yapılır, muayyen bir zümreye değil. Kitapta böyle bir kısmı lâtince bir kısmı türkçe metin ve notlar pek mebzuldür.

255) "... her milletin kendi kendisi için yapmış olduğu hukuk kendisine mahsustur", sa: 26, not: 9, sat: 9

(Kendi kendisi için) ibaresi konuşulan lisanda bile câri değildir. (kendisi için) veya (bizzat kendisi için) yahut mümasili ibareler kul-lanmak lâzımdır.

256) "Eskilerimizin Hostis dedikleri..", sa: 47, not: 65, sat: 2; sa: 46, not: 61, sat: 2.

(Eskilerin) veya (ecdadımızın) diye tercüme etmek lâzımdır. Eskilerimizin lâfı alelâde lisanda bile müstamel değildir. Böyle tercüme zaafına mahal vermemek için bazan kelimesi kelimesine tercüme usulünden sarfınazar etmek zaruridir.

257) "Gefahrtragung beim kauf", sa: 34, not: 19, sat: 5

(Alım satımında hasar) diye tercüme ediliyor. (Beyide hasarın intikali) şeklinde tercüme doğrusudur. Beyide hasar başka, hasarın intikali yine başka lâftır.

258) "Haftungsformen des röm. Gesellschaftsrechts", sa: 325, not: 2, sat: 7 - 8.

"Şirket akdinde mes'uliyet" diye tercüme edilmiş. Doğru olup olmadığını tercümececinin nazarma terkle iktifa ediyoruz.

259) "Veya ihmâl neticesi (culpa) ile.", sa: 324, sat: 20.

Culpa ihmâl değildir; binaenaleyh, ihmâlden sonra prantez içinde yazılamaz. Umumî olarak ve yalnız yazıldıkça (kusur) demektir.

260) "il problema della revoca non formale del testamento nel diritto classico e giustiniano", sa: 484, not: 54, sat: 2 - 3.

(Klâsik hukukda ve jüstinyen hukukunda vasiyetnameden şekilsiz olarak rücu hakkı.) şeklinde tercüme edilmiş. Doğru olup olmadığını mütercimnin nazarna terk ederiz.

261) "Bu kaidenin katılığı.", sa: 483, sat: 9

Konuşma lisanında da katı kaide denmez, sert kaide denir.

262) "Das Intestaterbrecht der Frauen im älten Rom", sa: 489, not: 5, sat: 2.

"Eski Roma'da kanunî miras hukuku ve kadınlar" diye tercüme ediliyor. Tamamen yanlıştır. Doğru tercümesi (En eski Romada kadınların kanunî miras hakkı) dır.

263) "Her hangi bir şekilde beyan edilen nuda voluntas = çıplak irade kâfi idi.

Hukukta "çıplak mülkiyet" tâbiri müstamel ise de, çıplak irade hiç müstamel değildir. Mücerret irade diye tercüme edilecekti.

264) "Animus possidendi", sa: 297, sat: 8

(Zilyed olmak niyeti) şeklinde tercüme edilmiştir. Bu tercüme doğru ise de, zilyedliği tarif ederken (zilyed olmak niyeti) şeklinde değil, (elde bulundurmamak niyeti) tarzında tercüme daha vâzih ve münasip olurdu. Nitekim, (Animus possidendi) ye (Animus tenendi) de denmektedir.

265) "Valore e portata della regola Magna culpa dolus est", sa: 326, not: 3, sat: 3 - 4.

(Magna culpa dolus est kaidesinin kıymet şumulü) şeklinde tercüme ediliyor. Tercüme yanlış olduğu gibi, tam değildir. Hepsinin türkçeye çevrilmesi lâzımdı. Tercümenin yanlışlığı (kıymet şumulünün), (kıymeti ve şumulü) tarzında olmayışındadır.

266) "La porté de l'édit "de operis libertorum", sa: 42, not: 48, sat: 2 - 3.

(Köle hizmetlerine müteallik emirnamenin şumulü) tarzında tercüme edilmiştir. (Azadlı köle) veya yalnız (Azâdlı) denilmek lâzımdır. Zira köle, efendisinin her bakımdan esasen emrindedir; vazifeler azâdlı köle için mevzuu bahistir.

267) "... iki nevi vasiyetname ortaya çıktı..", sa: 47, sat: 5

Yazılı vasiyetname, sözlü vasiyetname.

Vasiyet denecektir. Kaydedildiği üzere vasiyetname vasiyet hükümlerini muhtevi bir varakadır. Şifahi vasiyetde bu varakaya imkân bulunmadığına göre (Şifahi vasiyetname) ibaresi de tamamen yanlıştır. Bundan başka, "vasiyetname" "vasiyet" olacak.

268) "Der Ausgangspunkt des "ius respondendi"", sa: 11, not: 25, sat: 4 - 5

(Jus respondendi'nin hareket noktası) şeklinde tercüme edilmiştir. Esasen manâ da çıkmıyor. Doğru tercüme (Jus respondendinin menşei) dir. Almandada "Ausgangspunkt" yalnız "hareket noktası" manâsına gelmez; "menşe" manâsına da gelir.

269) "Borçlu seçimlik hakkını tediyenin sonuna kadar kullanabilirdi" sa: 315, sat: 17.

"Seçimlik hakkı" diye bir şey yoktur. Seçim hakkı, seçme hakkı vardır.

270) "İrtifakların tipiklikleri", sa: 223, not: 18, sat 2 - 3.

(Tpicità) tipiklikler diye türkçeye çevriliyor. Şimdiye kadar böyle bir kelimeyi biz şahsen ne tahrirlerde ne kitaplarda göremedik (İrtifak tipleri) veya (irtifakların hususiyetleri) mi demek isteniyor.

271) "Aralarındaki differentia" yı tebarüz ettirmeği..", sa: 225, Not: 23, sat: 8.

Tercümecei ekseriya türkçe tercümede yine lâtinceleri kullanmış. Bazı ahvalde bu câiz ise de, türkçe karşılığı olan kelimelerin türkçe tercümesini yine italyanca veya lâtince yazmak doğru olamaz. (Differentia) nın türkçe karşılığı (fark) dır. Bunda başka, "Aralarındaki" kelimesi "arasındaki" olacaktır.

272) "Limes'e müteallik değil, zira limes âmme vashını hâizdir., sa: 221, sat: 24.

Evvelâ cümle b'itmeden (zira) denmez. Sâniyen kitapta mütemadiyen "âmme vashını" denilmektedir. Bu tâbirin de tam türkçesini ve hukuk ilmi tekniğine uyanımı kullanmak lâzımdır.

273) "Bu yasağın menşe tarihi hakkında bak.", 169, not: 40, sat: 1

Kitabda mütemadiyen menşe tarihi denilmektedir. Her halde (tarihi menşei) denmek isteniyor. Zira "menşe tarihi" nden bir şey anlaşılmaz.

274) "İle vasinin vesayeti altındaki kızla evlenmesinin veya kendi fûruu ile evlendirilmes'ni yasak etti." sa: 169, sat: 12.

Evvelâ "evlenmesinin" (evlenmesini) olacak; sâniyen, "kendi fûrû) ndan ne kasd edildiği sarîh bir şekilde anlaşılmıyor. Vasinin fûruu hissini verdiği gibi, vesayet altındaki kızın fûruu manâsına da meyil ettiriyor ve nihayet bir şahsın kendi fûruu manâsına da geliyor Tercüme-lerde zamirler türkçeye zamir şeklinde nakledilirse, bu vuzuhsuzluklar sık sık hâsıl olur. Her halde (bir şahsın kendi fûruu ile) denmek veya vesayet altındaki kızın fûruu ile şeklinde yazılmak icab eder. Hangisinin kullanılacağını tercümece ihtiyar edecektir. Bizce sonuncu münasıptır.

275) "Appunti sulla formula dell'actio fiduciæ", sa: 285, not: 12, sat: 2 - 3.

(Fiduciadan mütevellit dâvanın formulasına dair notlar) diye tercüme edilmiştir. Tercüme mealen yanlış değil. Fakat tam tercüme değildir Zira bu italyanca cümlede mütevellit) kelimesi yoktur. (Rehin dâvasının formülüne dair notlar) tam tercümesidir.

276) 317 nci sahifenin 25 inci satırını tâkip eden satırların teşkil ettiği cümle anlaşılması kolay olmayacağı ve mutlaka yeniden tanzim edilmesi lâzım cümle misâllerinden bir başkasıdır.

277) "Kısmen eda edlimesi tesirine mütenasip bir şekilde meydana getirilir.." sa: 317, sat: 29 - 30.

278) " ve mirasçı adedi kadar adetde.." sa: 318, sat: 5.

Mirasçı adedince denilecektir.

279) "Telef... borçluya yüklenirdi.." sa: 324, sat: 21.

280) "Küçük para, küçük mamelek" sa: 150, sat: 3.

(az veya cüz'i bir para ve kısmi veya cüz'i bir mamelek) diye tercüme edilecekti. "Küçük para, küçük mamelek" diye bir şey yoktur.

281) L'unitarietà del Concetto di locazione in dir. rom.", sa: 396, 49. (Locatio conductio'nun roma hukukunda tek mefhum olması), diye tercüme ediliyor. Doğru olup olmadığını tercümeceye bırakırız.

282) "Semenin itası veya bir kölenin tediyesi.." sa: 148, sat: 4.

Köle mal ise de para değildir. Binaenaleyh kölenin tediyesi denmez.

Şimdiye kadar yazdıklarımız, çıkanlan yanlışların hepsi değildir. Vesile zuhur eder meşgale ve zamanımız müsaade eylerse neşrinden sarfınazar ettiklerimizi ve kitapda mevcut sair hatâları da meslekdaşa bildireceğiz.

Yazılan yazılara ve bilhassa tercüme kitaplara suiniyet pertavsızı ile bakılacak olursa yanlışlar misillenir.

Şu veya bu meslekdaşın makale veya kitaplarında göze çarpan bazı yanlışlar karşısında titiz ve hasis bir öğretmen tavnı takınarak ve ilim vekarından bahsederek sıfır numara atmaya kalkışmaktansa, biraz da kendi kitap ve makalelerimize not atmasını öğrenelim.

Şakir BERKİ